

DIAKONHJEMMET HØGSKOLE, OSLO
MASTER I FAMILIETERAPI OG SYSTEMISK PRAKSIS

Nabiha Aissaoui
Kull Mgfamh07
13 oktober 2011

”Det handler om å bygge bruer”

Hvordan opplever fagpersoner møte med klienter med innvandrerbakgrunn?

Veileder: Heidi Larsgaard
Antall ord: 26231

FORORD

Å skrive denne oppgaven har vært på godt og vondt en lærerik prosess. Å være flerspråklig gjør ikke skrivingen lettere av den grunn, og jeg finner det svært vanskelig å formulere meg skriftlig. Både skrivingen og refleksjoner rund tema har utfordret måten jeg konstruerer mine konstruksjoner. Samt har min selvdisciplin blitt styrket, og med tiden ble det lettere å unngå fristelser og prioritere det som anses for å være riktig i øyeblikket. Jeg føler jeg har utviklet meg og dersom jeg kan sette tall på det, kan jeg si jeg har blitt 10 år klokere.

Først og fremst ønsker jeg å takke informantene som delte sine historier med meg, uten dere hadde ikke denne oppgaven blitt til. Jeg setter stor pris på inspirasjon og engasjement dere har gitt meg, og håper deres stemmer er ivaretatt på en god og gjenkjennbar måte.

En stor takk til min veileder, Heidi Larsgaard, som har vært der gjennom hele prosessen. Takk for at du har utfordret meg til å tenke annerledes, utfordret meg til strekke meg enda lenger når ting har vært nærmest uforståelig for meg.

Takk til hele familien min for støtte og oppmuntring. Spesielt takk til min bror, Ibrahim som brenner for tema like mye som meg. Takk for alle de telefonsamtalene og turene du tok til Oslo, kun for å betrygge og motivere meg. Endelig vet jeg hva jeg skal bli når jeg blir stor!

Jeg må takke min leder, Lars Høgmo, som har gjort det økonomisk og tidsmessig mulig for meg å ta denne utdanningen. Samt takk til alle mine venner som har stilt opp i vanskelige tider, og har stått med meg i min frustrasjon. En varm takk til Ingrid Baltzersen for gode samtaler gjennom hele prosessen. Ditt engasjement for tema, støtte og hjelp har vært viktige inspirasjonsdråper for denne oppgaven.

Til slutt takke til mine medstudenter Nina, Marie og Mette, vi har fulgt hverandre i fire år, en veiledningsgruppe som har hatt stor betydning for meg. Det har vært en utrolig reise, mange har berørt meg, og jeg håper å ha satt noe spor etter meg selv!

Oslo, 10. oktober 2011

Nabiha Aissaoui

SAMMENDRAG

Denne masteroppgaven fokuserer på hvordan opplever fagpersoner møte med klienter med innvandrerbakgrunn. Oppgaven tar utgangspunkt i historiene til tre fagpersoner, som har en bred arbeidserfaring med innvandrergruppen.

Jeg har brukt metoden Interpretativ Phenomenological Analysis (IPA) for å belyse følgende spørsmål i oppgaven:

- Hvordan opplever informanter møte med klienter med innvandrerbakgrunn i lys av kultur og individ?
- Hvilken posisjon har informanten – ekspert eller ikke ekspert i møte med klienter med innvandrerbakgrunn?
- Hvordan påvirker dette møtet informantenes posisjon som samfunnsrepresentant og medmenneske?

Funnene viser at fagpersoner beveger seg mellom perspektivet kultur og individ, mellom ekspert og ikke-ekspert, og mellom samfunnsrepresentant og det å være et medmennesket. I tillegg er fagpersoner opptatt av selvoppfattelse og dilemmaer som forekommer i følge av møte med det flerkulturelle.

Materialet som har kommet fram gjennom undersøkelsen, er drøftet i lys av teori og empiri om kultur, individ og samspill.

Innholdsfortegnelse

1.1 Innledning	6
1.2 Norge som et flerkulturelt land, hva vil det si?	6
1.3 Noen begrepsavklaringer.....	7
1.4 Bakgrunn for prosjektet.....	7
1.6 Forskningsspørsmål og problemstilling	8
1.7 Formål med studien	9
1.8 Oppgavens oppbygging	10
2.0 Teori.....	11
2.1 Mitt teoretisk bakteppe.....	11
2.2 Hva er kultur?.....	13
2.3 Kultur eller individ?	14
2.3.1 Klasse- og makt- perspektivet.....	16
2.3.2 Flerkulturell kompetanse.....	19
2.4 Identitet – selve	20
2.5 Kartet er ikke terrenget	22
2.6 For-forståelser	24
2.7 Oppsummering	25
3.0 Teoretiske perspektiv på valg av metode.....	26
3.1 Vitenskapligteoretiske refleksjoner	26
3.2 Metodologi	27
3.3 Metoden IPA og teoretisk forståelsesrammer.....	28
3.4 Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet.....	29
3.5 Innsamling av data	30
3.5.1 Utvalgprosessen	30
3.5.2 Intervjuguiden.....	31
3.5.3 Samtalene	32
3.5.4 Pilotintervju, et skritt videre	34

3.5.5 Kategoriseringsprosess	34
3.6 Etske refleksjoner	37
4. Analyse	38
4.1 "Vi", "dem" og "Dere"	39
4.2 Handler det om kultur eller individ?	42
4.2.1 "Det handler ikke om kultur – nå lenger"	42
4.2.2 Eller gjør det...?	45
4.2.3 Møte med en annen klasse enn min	47
4.2.4 oppsummering av del 1	51
4.3 Informantenes rolle.....	52
4.3.1 Ekspert eller ikke-ekspert	53
4.3.2 "Vi som viter"	56
4.3.3 Oppsummering av del 2.....	58
4.4 "Hva representerer jeg?"	58
4.4.1 Møte med andre kulturer påvirker min identitet	60
4.4.2 Det flerkulturelle dilemmaer.....	63
4.4.3 Oppsummering av del 3.....	65
5 Oppsummering	66
5.1 "Jeg er fargeblind"	71
5.2 Videre problemstillinger	72
5.3 Noen erfaringer og selvrefleksjon.....	73
LITTERATURLISTE.....	74
VEDLEGG.....	74

1.1 Innledning

I mitt arbeid som Utekontakt med ansvar for oppfølging og veiledning av barn og unge, møter jeg mange familier med innvandrerbakgrunn¹. Jeg har blitt opptatt av hvordan fagpersoner møter denne brukergruppen og hvilke relasjoner som oppstår i dette møtet. Jeg har i denne undersøkelsen tre samtaler med fagpersoner med forskjellige faglig bakgrunn, og jeg vil gjennom min fortolkning av informantenes historier belyse deres forståelse og opplevelse av samspill med klienter med innvandrerbakgrunn. Fortellingene har gitt meg en utvidet forståelse av møtet med andre kulturer enn min egen og jeg har modnet gjennom prosessen.

1.2 Norge som et flerkulturelt land, hva vil det si?

Norge er et av verdens beste land å bo i. Vi skårer best i velferd, folk får den retten og hjelpen de har behov for. Kvinnene får fødselspermisjon, den syke får atfering og den nyankomne får rett til introduksjonsprogrammet.

Hele 11 % av Norges befolkning er av innvandrerbakgrunn. Det betyr at de enten har innvandret selv eller så er de født i Norge av innvandrerforeldre. I Oslo er 27 % av befolkningen innvandrere (ssb.2010). Innvandringsgrunnen kan være etterspørsel etter arbeidskraft, familiegjenforening eller familieetablering og behov for beskyttelse mot krig og forfølgelse (flyktninger) eller utdanning. Innvandring til Norge er et relativt nytt fenomen sammenlignet med land som England og Frankrike som er gamle kolonimakter. Vi ser at antall innvandrere har økt først de siste 50 årene i Norge. Etter at det ble stopp for arbeidsinnvandring i 1975, har vi hatt størst økning i innvandring av flyktninger fra Afrika og Asia. Og med EU utvidelsen størst økning i arbeidsinnvandring. Innvandrere er ikke en homogen gruppe og det er store forskjeller både i forhold til landbakgrunn og individualitet.

Innvandringen gjør at vi lever i et samfunn med mange minoritetsgrupper og hver enkelt har et eget ansvar for sine egne moralske holdninger rundt demokrati og inkludering. Men hvem er det samfunnet representerer, hva og hvem er det som definerer oss? Med Norge som et flerkulturelt land kan man si at det er gjensidighet i det flerkulturelle samspillet?

¹ Se definisjon i Kap.1.3

1.3 Noen begrepsavklaringer

Prosjektet berører et stort tema og mange begrep vil bli berørt og implementert i oppgaven. For det første er det snakk om innvandrerpersoner som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og som på et tidspunkt har innvandret til Norge. Norskfødte med innvandrerforeldre er personer født i Norge, men har to foreldre som er innvandrere (ssb.2010). Verken jeg eller informantene skiller mellom disse to begrepene. Samtidig ønsker jeg å bruke personer med innvandrerbakgrunn, personer med flerkulturell² bakgrunn og eller det flerkulturelle. Ikke for så lenge siden tok likestilling og inkluderingsminister Audun Lysbakken debatten om bruk av flerkulturell istedenfor fjernkulturell. Han mente ved å bruke ordet fjernkulturell vil gjeldende gruppe føle seg isolert fra samfunnet. Dette er et synspunkt jeg deler, og vil derfor ikke bruke begrepet i oppgaven.

Det viktigste å huske på er at innvandrergruppen også er utvandrergruppe. Gruppen har revet seg løs fra ett samfunn og er på vei til et annet. Grunnen kan være mange og forskjellige, men det som er felles er *push – pull* teorien (Døving 2009). I følge teorien er situasjonen i hjemlandet det som frastøter, mens andre land tilbyr bedre muligheter. Dette kan variere alt fra økonomiske muligheter til ytringsfrihet, avhengig av hva det enkelte individet søker etter. Selv da vil vedkommende være bundet til sitt opprinnelige hjemland. Den fysiske avstanden innbærer med andre ord at man verken mister økonomisk eller sosial posisjon innenfor slekten. Døving kaller det for transnasjonalitet der individets engasjement, relasjoner, investeringer, emosjoner og praksiser går på tvers av nasjonale grenser (ibid).

1.4 Bakgrunn for prosjektet

Jeg er en innvandrer og kom til Norge som 10-åring og gikk i en ”vanlig” klasse, det var den gang ingen mottaksklasse for barneskoleelever på de kantene av landet. Jeg ble ansett som annerledes både av medelever og enkelte lærere. Informasjonen til foreldrene ble ofte ikke formidlet, dette var fordi jeg hadde problemer med å forstå språket og det endte med at jeg hadde vanskeligheter med å få med meg budskapet. I enkelte tilfeller tolket kontaktlæreren min situasjoner som om det var et spørsmål om omsorgssvikt fra mine foresatte. Jeg forstod at jeg måtte integreres, men hva skal en 10-åring integreres i?

² Flerkulturell; at det er betydelig kulturelle variasjoner mellom medlemmene i ett og samme samfunn (Erikson&Sørheim 2007).

Den Systemiske Familieterapi-utdanningen har bidratt til at jeg har fått en bedre forståelse av min opplevelse av det å vokse opp i Norge; ”*det handlet ikke om meg, det handlet om flerkulturell kompetanse skolen ikke kunne dekke*”. Det handler om tenkning, forståelse, relasjoner, kommunikasjon, refleksjon og ikke minst nysgjerrighet på det ukjente.

Jeg jobber med familier med flerkulturell bakgrunn. Dette finner jeg svært utfordrende og interessant. Gjennom denne type jobb finner jeg meg selv i en sosialkonstruktivistisk utvikling som er et byggverk som skaper mening til min samhandling med omgivelsene (Bjartveit & Kjærstad 2001:25), der mine fordommer og forståelse av andre blir utfordret.

Rapporten til Svein Blom ”*Holdninger til innvandrere og innvandring 2009*” (2010), er en undersøkelse av holdninger til innvandrere og innvandring utført av Statistisk sentralbyrå. Rapporten viser en nedgang på 4 % i andelen som er helt eller nokså enige i at innvandrere gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv. Samtidig går opp andelen som mener det bør bli vanskeligere for flyktninger og asylsøkere å få opphold i Norge, med 11 %. Rapporten sier også noe om hva slags type befolkninger som har de forskjellige holdninger. Den skiller blant annet mellom kvinner og menn, og konkluderer med at kvinner er mer tolerante enn menn. De eldste og de laveste utdannede er mer skeptiske til innvandrere og innvandring i 2009 enn tidligere. Personer under utdanning og personer med mye kontakt med innvandrere er mer positivt innstilt enn pensjonister, trygdemottakere og personer med liten kontakt eller ingen kontakt med innvandrerguppen.

Tema jeg går inn i er stort og kan være vanskelig å begrense. Nå skal jeg gå over til kapittelet der jeg tar opp forskningsspørsmål og problemstilling, slik at jeg kan vise til hva og hvorfor jeg ønsker å spesifisere på akkurat det oppgaven inkluderer.

1.6 Forskningsspørsmål og problemstilling

Rapporten til Svein Blom (2010) vekker min nysgjerrighet i forhold til skeptiske holdninger vi kan ha med oss i terapirommet. Jeg ønsket å se nærmere på hvordan terapeuter møter innvandrerpersone og problemstillingen er; *hvordan opplever fagpersoner møtet med klienter med innvandrerbakgrunn?* Etter datainnsamling ble jeg mer spesifikt opptatt av terapeutenes fortellinger om deres arbeid med klienter med innvandrerbakgrunn, sett fra et kultur - og individperspektiv. Deretter sier informantene noe om deres rolle og opplevelsen av denne rollen. Med dette som utgangspunkt har jeg følgende forskningsspørsmål;

- **Hvordan opplever informanter møtet med klienter med innvandrerbakgrunn i lys av kultur og individ?**
- **Hvilken posisjon har informanten, ekspert eller ikke ekspert, i møtet med klienter med innvandrerbakgrunn?**
- **Hvordan påvirker dette møtet informantenes posisjon som samfunnsrepresentant og medmenneske?**

Informantene som belyser forskningsspørsmålene kommer fra forskjellige fagfelt og har forskjellige arbeidserfaringer. Jeg har intervjuet tre fagpersoner, der to av informantene har barnevernpedagog utdanning med videreutdanning i veiledning og meglings. Den ene er saksbehandler i barnevernet og jeg har gitt henne fiktivnavn *Lisa*. Den andre jobber som boveileder i kommunen, hun har jeg kalt for *Grete*. Begge er mellom 40 og 50 år. Den tredje informanten er en 30 år gammel kvinne som jobber ved et krisesenter som psykolog. Jeg velger å gi henne navnet *Maria* og hun er selv av innvandrerbakgrunn. Alle informantene mine har vært i samme fagfeltet mellom 4-20 år.

1.7 Formål med studien

Informantene i undersøkelsen er profesjonelle på forskjellige arenaer hvor det jobbes med klienter med ikke-vestlig bakgrunn, personer som er fra andre verdensdeler enn Europa og Nord-Amerika. Ofte har personer som kommer fra ikke-vestlige land andre verdier, normer og kulturer de lever etter. Hva skjer når klienten og fagpersonen har forskjellige verdier og holdninger til deres livsverden? I enkelte tilfeller kan verdiene ha motsatt betydning for de involverte, men hvordan skal slike forskjeller håndteres? Og hva skjer når forskjeller møtes, der den ene har mer makt enn den andre?

I min oppgave fokuserer jeg på min forståelse av informantenes opplevelse av møtet med personer med innvandrerbakgrunn og hvordan samspillet blir mellom fagpersoner og denne brukergruppen. I utdanninga familieterapi og systemisk tenkning savner jeg refleksjoner og diskusjoner som dekker terapi med personer med innvandrerbakgrunn. Ofte kan personer fra denne gruppen være mer belastet av traumer, psykiske lidelser eller bare av rene kulturelle hindringer. Jeg ønsker å sette mer fokus på denne gruppen for å undersøke hvordan de blir mottatt i det offentlige rom? Ved at det er studien som fokuserer på innvandrergrupper, kan dette bidra til bedre forståelse, toleranse, inkludering og likeverd av mennesker med andre

livstro og verdier. Prosjektet ved helsedirektoratet, LOFT³, er blant annet opptatt av å stille spørsmålet; er helsetjenestene gode nok til å ta hensyn til mangfoldet og tilrettelegge for at det faktisk er en mangfoldig befolkning i Norge? Blir det gitt likeverdige tjenester til de forskjellige delene av befolkningen? (2009). Slik Bloms (2010) rapport sier, at personer med mye kontakt med innvandrere er mer positivt innstilt til gruppen, ser jeg at undersøkelsen kan bidra til å belyse flere elementer om innvandrerguppen og gi mer kunnskap om møtet med det flerkulturelle.

1.8 Oppgavens oppbygging

Jeg har i kapittel 1 gjort rede for mitt valg av tema, presentert problemstilling og forskningsspørsmål. I tillegg til begrepsdefinering om innvandrerguppen og det flerkulturelle har jeg også nevnt mitt formål med undersøkelsen.

I kapittel 2 trekkes det frem teori i forhold til tema i undersøkelsen. Sosialkonstruktivisme er sentralt her, samt er teori fra positivisme inkludert for å presentere ulike syn på kultur og individforståelse. Jeg viser til teori både i metode- og analysekapittelet.

I kapittel 3 gjør jeg rede for hvordan denne undersøkelsen plasseres vitenskaplig, og valg av metoden; Interpretative Phenomenological Analysis (IPA). Erfaring fra bruk av metoden og refleksjoner knyttet til min prosess kommer under dette kapittelet.

Kapittel 4 presenterer funn, ved å se først på informantenes opplevelse av møtet med innvandrerbakgrunn i lys av kultur og individ. Deretter vil jeg bevege meg mot informantenes posisjon, som omhandler ekspert eller ikke ekspert, samfunnsrepresentant eller medmenneske. Funnene vil bli drøftet i sammenheng med sentral teori og mine refleksjoner.

Kapittel 5 vil inneholde oppsummering av ulike funn og dialog med meg selv om funnene, og tanker om hvordan funnene kan benyttes i videre undersøkelser. Og tilslutt, erfaringer og refleksjoner jeg har gjort meg ved denne undersøkelsen.

³ LOFT: Likeverdige offentlige tjenester

2.0 Teori

I teorikapitlet legger jeg vekt på sosialkonstruktivisme, samt at jeg også er påvirket av konstruktivisme. Jeg har valgt å trekke inn teoretikere som kommer fra systemisk tenkning og positivistisk⁴ paradigme for å få illustrere det informantene forteller om deres møte med klienter med innvandrerbakgrunn. Jeg velger å se nærmere på begrepene kultur og individ. Denne teoridelen springer ut i fra forskningsspørsmålet som går igjen hos alle informantene; *hvordan opplever terapeuten møter med personer med innvandrerbakgrunn i lys av kultur og individ?* Jeg velger å se nærmere på disse begrepene, kultur og individ, som kommer fra et mer antropologisk ståsted, for å kunne belyse fenomenet fra forskjellige sider, og hvordan jeg deretter kan identifisere det innenfor systemisk tenkning. Som jeg nevnte tidligere savner jeg diskusjoner om det flerkulturelle møtet i studiet systemisk tenkning ved Diakonhjemmet høgskole. Jeg skal deretter ta opp klasse og maktperspektivet i samspill mellom fagpersoner og klienter med innvandrerbakgrunn. I tillegg går jeg inn i identitet for å belyse en viktig del av forskningsspørsmålet; Hvordan påvirker dette møtet informantens posisjon som samfunnsrepresentant og medmenneske?

Til å begynne med ønsker jeg å si noe om mitt teoretiske bakteppe som er grunnlaget for analysen og drøftingen.

2.1 Mitt teoretisk bakteppe

Familieterapifeltet har hatt en lang og interessant vandring mellom ulike filosofiske ståsteder og posisjoner. Det har beveget seg inn i det narrative perspektivet og historiemetaforen har erstattet kybernetiske og systemteoretiske metaforer. Feltet har beveget seg fra et modernistisk syn, via konstruktivismen, til det sosialkonstruktivistiske perspektiv. Mens modernismen hevder at alt kan forstås hvis man deler det opp i tilstrekkelige små deler, er konstruktivismens hovedtanke at det ikke finnes noen objektiv virkelighet, kun subjektive og individuelle oppfatninger. I sosialkonstruktivismen er historier og det språklige aspektet vesentlig.

Gergen og Gergen (2005) beskriver et sosialkonstruktivistisk syn på virkelighet som sosialt konstruert, og all begrepsdannelse er relasjonell ved at den skjer i samspill og forhandling mellom mennesker. Det innebærer også at man ikke kan se eller forstå det enkelte individet

⁴ Se kapittel 3.1

uten den konteksten det inngår i. Samtidig konstruerer mennesker og samskaper den såkalte virkelighet etterhvert som den leves. Jeg velger å ta med sosialkonstruktivisme i denne undersøkelsen for det omhandler nettopp det å møte forskjeller i praksis. I og med at virkeligheten ikke ligger ferdig foran oss som noe vi trer inn i og hvert menneske vil måtte forhandle frem sin forståelse av virkeligheten med sine omgivelser, ønsker jeg å se nærmere på hva fagpersoner mener om dette i møtet med personer med en annen etnisk bakgrunn. Det sies at virkeligheten ikke er noe vi oppdager, den er noe vi skaper. Hvordan blir virkeligheten skapt når verdier og livssyn er totalt forskjellige?

Konstruktivisme er at oppfattelsen av objekter og hendelser ikke er medfødt eller naturgitt, men konstruert av organismen. Sosialkonstruktivisme er at gjennom samhandling med andre mennesker og internalisering av kulturens redskaper og tenkemåter, blir menneskets erkjennelse og kognisjon formet. Begge retningene blir brukt om hverandre i oppgaven. Og dette er på grunn av informantenes bevegelser i sine fortellinger om sin praksis.

Innenfor familieterapifeltet ble det utformet to innflytelsesrike modeller som preget den narrative tilnærming til terapi. Jeg kommer til å bruke den ene som er utformet av Harlene Anderson og Harold Goolishian med ikke-vitende posisjon. De hevder at vi bør møte klienten ut fra en ikke-vitende posisjon hvor terapeuten fjerner oss fra alle fordommer og forforståelser vi har lett for å ta med oss (Anderson 2003). Vi må minne oss om at vi behandler mennesker og ikke diagnoser (Lundby 2003). Jeg bruker den ikke-vitende posisjon for å se nærmere på informantenes fortellinger om deres rolle – ekspert eller ikke ekspert – i møte med klienter med innvandrerbakgrunn?

I neste kapittel skal jeg ta opp begrepet kultur, som er relevant i forhold til det som vises å være et viktig element i informantenes fortellinger. Blant annet er det et forskningsspørsmål; *hvordan opplever terapeuten møtet med personer med innvandrerbakgrunn i lys av kultur?*

Personer med innvandrerbakgrunn kan anses å ha en annerledes kultur enn det som er allmenn kultur i Norge, men kan det i så fall stemme? Hva er kultur og hvilke betydning har kulturen i vår profesjonelle og personlige liv? Og hvordan kan kultur forstås i en sosialkonstruktivistisk tenkning?

2.2 Hva er kultur?

Ordet kultur stammer fra det latinske ”colere”, som betyr å dyrke (Eriksen & Sørheim 2007). I vårt samfunn bruker man ordet kultur til å beskrive mange forskjellige fenomener. Ofte snakker man om politisk kultur, bedriftskultur, ungdomskultur, kvinnekultur, fremmedkultur etc. Systemteoretiker Gregory Bateson (Ølgaard 2004) legger i språkvitenskapen vekt på kontekst om bruk av den sammenheng hvor et utsagn forekommer. Her gir konteksten en klassifisering eller kategorisering, der budskapet blir formidlet. På samme tid ser jeg på begrepet med det Salvador Minuchin i den strukturell familierapi presenterer som tre systemnivåer⁵. Hvert system har sitt eget systemnivå som er delt inn i nye kategorier med hvert sitt sett av regler som gjelder for dem (Minuchin, Nichols & Lee 2007).

Kultur er et system av felles trosoppfatninger, verdier, skikker, handlingsmønstre og artefakter, som medlemmene av et samfunn benytter for å forholde seg til verden og til hverandre. Kultur formidles fra generasjon til generasjon gjennom innlæring (Bøhn og Dypedahl 2009:48).

Det er en definisjon som er veldig vid, som inkluderer alt fra religion til individets konstruksjoner av sin verden. Det som er sentralt i kultur er at det er en tillært kode som ligger bak alt det vi gjør, uansett aktivitet. Koder retter søkelys mot ideer og verdier som mennesker tilegner seg gjennom sin oppvekst og sine erfaringer, og igjen kan betegnes som en modell for handlinger (Torbjørnsrud og Engebriksen 1995). Bøhn og Dypedahl (2009) kaller dette for ubevisst innlæring. Helt fra våre første leveår lærer vi en rekke uskrevne regler for hva som er akseptabel og hva som ikke er akseptabel atferd. Vi tar til oss denne lærdommen uten å være kritiske, men mer som om det er den ene sannhet. For barn er det slik at regler bare eksisterer, de er absolutte og uforanderlige, det Jean Piaget kaller en tilstand av moral realisme (Woolfolk 2004). Konstruksjonene om ren sannhet om et fenomen vil være uproblematisk så lenge vi omgås andre med samme verdier. I det vi beveger oss til andre grupper eller land der disse verdiene ikke er like verdige, kan problemene oppstå. For eksempel har det i flere år måttet arbeides hardt i Norge for å forebygge tvangsekteskap og omskjæring, spesielt mot unge jenter. I noen kulturer er omskjæring av jenter et middel for å beskytte dem mot seksuell aktivitet før ekteskap. I Norge er det en ulovlig handling mot jenter, på grunn av både medisinske og moralske verdier. Når det gjelder tvangsekteskap går definisjonen fra å kunne gifte sin datter eller sønn med en god familie, til brudd på menneskets rettighet til å velge den

⁵ 1. Subrasystem; eks. samfunn. 2. System; eks. sykehus, familie. 3. Subsystemer; eks. foreldre, søsken.

man ønsker å leve livet sitt sammen med. Det er noen eksempler som tyder på at mennesker må lære hvordan de skal overleve på bestemte steder og måter (Torbjørnsrud og Engebriqtsen 1995). Mennesker er avhengige av læring eller overføring av kunnskap og kulturer av andre mennesker. Her handler kulturen ikke bare om bestemte verdier om et fenomen, men om alt hva et menneske må kunne. I likhet med sosialkonstruktivistisk tenkning, gjennom språk og kommunikasjon, relasjon og samhandling, lages det felles normer for hvordan verdensbildet skal oppfattes. Selv om kulturel relativisme går ut på at kulturer er relative og bare kan forstås ut fra seg selv, kan man ikke la være å ta moralsk stilling til et fenomen (ibid). For eksempel omskjæring av jenter vil kun forsvares innenfor et rendyrket kulturel relativistisk perspektiv, der handlingsmåtene er meningsfulle for dem som utfører dem. Fremdeles i et samfunn som forbyr denne type kulturuttrykk, må man ta hensyn til moralske stillinger. De det gjelder må prioritere verdier ut i fra det samfunnet de lever i. Jeg velger å tro at dette vil være mulig gjennom de relasjonene vedkommende møter i det samfunnet man lever i, som et resultat av sosialkonstruktivisme. Det er på denne bakgrunn at jeg er nysgjerrig på hvordan møtet med klienter med innvandrerbakgrunn påvirker informantenes posisjonering.

I neste kapittel ønsker jeg å se på individ-perspektivet, med bakgrunn i forskningsspørsmålet; *hvordan opplever informanter møtet med personer med innvandrerbakgrunn i lys av individ?*

2.3 Kultur eller individ?

På et generelt nivå er alle mennesker like. Den store filosofen Aristoteles definerte mennesket som et fjærløst tobeint vesen og holdt fast ved denne definisjonen helt til annen filosof presenterte ham for en ribbet høne (Eriksen & Sørheim 2007). Det er andre trekk som er felles for mennesker enn akkurat tobeinte fjærløse. Alle mennesker er sosiale i den forstand at det er bare i relasjon med andre mennesker at vi blir menneskelige, for eksempel ved å lære språket, skikk, forskjeller på rett og galt etc. Karl Marx sier at mennesket gjennom sin virksomhet, sin aktivitet, samtidig er regissør og aktører i historiens drama. Et hvert menneske spiller en mengde sosiale roller, men som aktører er menneskene medlemmer av forskjellige klasser, sosiale grupper og institusjoner. Det medfører at menneskets handlinger ikke bare er individuelle, men kollektive funksjoner (Kleven 1998). Denne tenkningen forbinder jeg med sosialkonstruktivisme, i samhandling med andre konstruerer jeg mitt verdensbilde. Spørsmålet er hva er konsekvensen dersom et menneske ikke oppdras, kultiveres eller sosialiseres i et

samfunn? Dette kan illustreres med tegnefilmen ”Jungelboken”, der Mowglis som barn blir forlatt i skogen for å dø. I flere år blir han oppdratt av noen dyr, og da han blir oppdaget av mennesker kunne han verken kommunisere eller oppføre seg som et menneske. Han manglet til og med de enkleste kulturelle ferdigheter. Med andre ord er det bare i relasjon med andre mennesker vi kan lære å bli mennesker. Kultur er en nødvendighet for å tilpasse tilværelsen i et samfunn.

Kulturelle trekk er de fellestrekkene for verdensbilde, persepsjoner, verdier og normer som er styrende for vår kommunikasjon og tenkninger. Fremdeles er ikke kultur en endelig begrunnelse for våre handlinger. Bøhn og Dypedahl (2009) legger vekt på to andre vesentlige trekk som vesentlige. Det første er *menneskelig fellestrekk*, som omhandler fellestrekk som er uavhengig av hvem eller hvor vi kommer fra. Det kan gjelde for eksempel streben etter eksistens, behov for mat og drikke, søvn, kjærlighet, omsorg, trygghet etc. Det andre er *individuelle trekk* som dekker de individuelle særegenheter, som gjør oss til de nettopp den vi er. For eksempel selv om tvillinger vokser opp under samme miljø og vilkår, vil de fremdeles verken tenke eller oppføre seg helt likt. Halve befolkning er av det motsatte kjønn enn den andre halvparten. Noen individer er mer selvrealiserende enn andre, noen er teoretikere andre er praktikere. Med andre ord, selv om vi er fra samme sted og dyrker de samme tingene som språk, religion og skikker, er det de individuelle egenskaper og personligheter som avgjør de store forskjellene.

For det første inkluderer Thomas H. Eriksen (1996) *kollektiv identitet* som går tilbake i tid og er med å påvirke hvordan noen kjennetrekke fremdeles kan ligge til grunn. Dette kan blant annet gjelde den kvinnefrigjøringen som fikk sitt gjennombrudd på slutten av 70-tallet. Dette ble en suksess som er viktig og avgjørende for hvordan mange kvinner lever i dag, i forhold til rettigheter, likestilling og inkludering. For det andre er Eriksen like opptatt av det han kaller for *personlig identitet* som han mener er helt og holdent avhengig av erindring eller subjektiv. Han illustrer dette ved å trekke frem David Hume sitt studium *Treatise of Human Nature*, der han påstår at uten hukommelse ville vi aldri hatt noen forestilling om den kjeden av årsaker og virkninger som har gjort oss til den vi er (Eriksen 1996:50). På den måten vil refleksjonen på det subjektive nivået foreligge. Her finner vi blant annet spørsmål av type ”hvem er jeg”, ”hvor hører jeg til”, ”hvorfor skal jeg foretrekke én fellesskap framfor ett annet?”. Når et mennesket har en oversikt over sitt kollektiv og personlige identitet, dannes en mer eller mindre tilfredsstillende identitet.

Det er vanskelig å argumentere med bare en faktor når vi skal forklare forholdet mellom kultur og individ, det finnes heller ikke noe fasitsvar. En må også huske på at individer kan også endre kultur, slik kultur kan forandre mennesker. Svarene er ofte avhengige av både bakgrunn for kulturen og individets egenskaper. Vi har mange verdier, men ikke alle verdiene er like viktige og like praktiserende. Det er også viktig å se nærmere på klasse begrepet etterfulgt av maktforholdet.

I neste kapitel skal jeg ta opp klasse og klasseinndeling i en samfunnsstruktur. Dette er for å se nærmere på det informantene har vært opptatt av; innvandrerklinter blir sett fra et individperspektiv. Her velger jeg å gå nærmere inn på hva som blant annet inkluderes i diskusjon om individperspektivet? Informantene er også opptatt av at klasseperspektivet som en viktig del i de ulike forståelser av det flerkulturelle individet.

2.3.1 Klasse- og makt- perspektivet

Under dette kapitelet vil jeg ta opp klasse og klasseforskjeller. I begrepet klasse inkluderer jeg økonomi og status. Denne inkludering springer ut i fra datainnsamling som informantene representerer.

Spørsmål om klassesdeling og kategorisering har eksistert lenge i vår historie. På 1700-tallet var Ludvig Holberg opptatt av å plassere samfunnsmedlemmer i grupperinger eller klasser. Hans inndeling bestod av fire grupperinger. Den øverste gruppen bestod av *adelen*, som inkluderte konger og keisere. Den andre gruppen bestod av *geistligheten* som igjen han delte inn i tre grupper; biskoper, prester og kirketjenere. Den tredje gruppen inkluderer *borgere*, som han ikke ønsket å gå inn i noe særlig dypere. I stedet deler han siste gruppen, *bøndene*, i forskjellige grupper. Blant annet bondetjenerne og de værende bønder (Kleven 1998). Det er viktig å nevne at Holberg ikke var opptatt av økonomisk status, la heller stor vekt på de juridiske forskjeller og kjennemerker. Spesielt i forhold til den personlige frihet.

Kleven (1998) er også opptatt av forfatter Christian Tulling, som i 1740 skildret klasseinndeling i det norske samfunnet. Det ligner en pyramide, hvor det øverst er den minste gruppen i samfunnet, *ærestanden* dvs. *adelen*. Gruppen i midten består av kjøpmenn, håndverkere, bønder etc. Med hans tallmessig forhold gis gruppene forskjellig status. Han mente 100 bønder leverte så mye råvare som en håndverker kunne arbeide, og 10 håndverkere produserte det en kjøpmann kunne omsette. Tullin var opptatt at klasseordningen skulle

stabiliseres og sikres mot forsøk på utjevning. Enhver brukte tid å på å finne sin plass i samfunnet, derfor måtte individet bli i sin egen klasse for å få en fullstendig tilhørighet. I motsetning til Holberg er Tullins klasseinndeling supplerende og viser nye konstruksjoner.

Historikeren Knut Kjeldstadli (2008) deler samfunnsklasse på fire ulike plan; økonomi, sosialt liv, kultur eller ideologi og politikk. De ulike plan kan men er ikke forbundet med hverandre. Han definerer klasse som en plass eller et rom i den samfunnsmessige arbeidsfordelingen i et strukturelt eller objektivt forhold. For eksempel en plass å være lønnsarbeider, underordnet, uten etterspurte kvalifikasjoner etc. Videre innenfor hver og en plass, stilles ulike krav til dem som skal innta dem. Det kan være for eksempel ulike krav til økonomisk kapital, utdanning, kontakter og prestisje. Samtidig kan en klasseplass fylles av individer med ulike bakgrunn, og sammen får de en livsform som begrenses av denne klasseplasseringen. Idet kan gruppens medlemmer forme ulike livsstiler innad i denne livsformen. Han bruker Karl Max sin ideologi for å definere klasseinndelingen.

Minoriteter kan inngå i en underklasse, i den mening om hvordan økonomien er fordelt, for eksempel å leve av sosialhjelp eller andre velferdsytelser mener Kjeldstadli (2008). Han legger vekt på elementer som avgjør at etnisitet⁶ og klasse har en sammenheng. Som er et resultat av bevegelsen i arbeiderklasse, som kan bestå av arbeidsmarked med lav lønn og få formelle krav til kvalifisering. Professor Ivar Fønès og samfunnsøkonom Halvor Strømme (2010) tar blant annet opp tema som forklarer risiko og marginalisering blant norske barns levekår i kunnskapssamfunnet. De forklarer både fattigdom og utdanning blant innvandrergupper som delvis et resultat av kort botid i Norge. Frønès og Strømme, blant annet forklarer at de fleste fra Somalia har kommet til Norge etter 1998 og har bodd i landet i kort tid, derfor er det en stor gruppe som har mye av sin inntekt fra offentlige overføringer. Det samme gjelder utdannelsen, mange blant gruppen har lav eller ingen utdanning.

I følge Kjeldstadli (2008) vil det så lenge det er motsetninger være rom for klasserskiller. Sosial bakgrunn styrer rollene vi får tildelt i samfunnet, og det styrer tilbøyelighet og mulighet til å ta utdanning, hva slags jobb vi får etter utdanninga og hvilke lønnsnivå vi vil plasseres i. Mange mennesker har en sterk yrkesmessig identitet som kan definere dem, spesielt er dette for personer med innvandrers bakgrunn (Eriksen 2001). På en annen side betrakter Kleven (1998) samfunnet som *oversystem*, der individer henter sine drivkrefter fra det

⁶ Etnisitet stammer fra det greske ordet ethno og betyr folkeslag. Men det er vanlig å de andre som "etniske" og ikke vi selv (Eriksen&Sørheim 2007).

samfunnsmessige miljøet. Samtidig er det miljøet og dets utviklingsvilkår som setter grensene for individets handling, plassering og rolle. Hvordan skal individet tilpasse seg samfunnet, dersom det allerede hindrer en i å utvikle seg? Jeg tenker det kan ha en sammenheng med makt og derfor er det viktig å inkludere maktperspektivet.

Det tradisjonelle synet på makt er basert på Bateson syn på makt som negativt og undertrykkende. Dette synet avviste lineær makt og hevdet at makt var skadelig (Lundby 2003). Bateson så på makt som en epistemologisk feil og mente at en analyse av systemiske forhold gjorde likeverdig makt til en umulighet (Lundby 2003:92). Denne betydningen dreier seg om 'hva jeg vet – eller tror jeg vet', vekten er på hvordan verden blir opplevd eller måten erfaringer blir punktuert på. Den franske filosofen Michel Foucault sin forståelse av makt er at den ikke bare utelukkende er negativ, men også positiv og den viser seg i alle sosiale forhold. I motsetning til Bateson ser ikke Foucault på ideen om makt, men på dens virkning i hverdagen. Skal disse virkningene utfordres eller enders, må dette skje fra innsiden av maktforholdet selv. Makt er alltid tilstede og en kan aldri forstå makt atskilt fra den konteksten den viser seg i. Minuchin peker på mangelen på terapeutenes interesse for de virkelige maktforhold i klientenes liv, det er ikke bare maktens betydning i terapeut – klient – forholdet, men hvilken betydning fattigdom, helse og rasisme har på familiens liv (Minuchin, Nichols & Lee 2007).

Vi må kjenne at makt er der og at muligheter finnes. Foucault argumenterer at det er et ubrytelig bånd mellom makt og kunnskap. Diskurser⁷ i samfunnet bestemmer hvilken kunnskap eller ideer som blir regnet som mer sanne enn andre, slik de som kontrollerer diskursen kontrollerer kunnskapen. Samtidig i det samfunnet vil den dominerende kunnskap bestemme hvem som er i stand til å innta disse maktposisjonene (Lundby 2003).

Jeg vender nå blikket mot flerkulturell kompetanse som informantene er opptatt av både når de forteller om sin praksis og opplevelse av påvirkninger fra det flerkulturelle.

⁷ Diskurser; måter eller mønster som vi tenker på, er avgjørende for hvordan vi utøver makt (Lundby 2003).

2.3.2 Flerkulturell kompetanse

Man kjenner til forskjellige verdier og normer som er sentrale i forskjellige kulturer. Bøhn og Dypedahl (2009) peker på at flerkulturell kompetanse⁸ ikke handler om at vi skal forkaste våre tidligere moralske grunnprinsipper, eller for enhver pris må godta eller tilpasse oss andre menneskers væremåter eller preferanser. Vår egen integritet trues ikke av interkulturell sensitivitet⁹. Det avgjørende er at vi tar utgangspunkt i vår måte å konstruere verden på og hvordan vi forholder oss til de konstruksjonene. Deretter må vi være i stand til å finne ut hvordan andre forholder seg til det samme fenomenet. Det gjelder å reflektere over likhetene og forskjellene og hvordan vi kan komme til en felles plattform. Språk kan være et av de viktigste elementene for å skape dialog, for å komme til en felles enighet eller forståelse av budskapet. Språket gjør kunnskapsutveksling og kunnskapsoverføring mulig. Alle mine informanter forteller om viktigheten av språkforståelse for å skape dialog. Derfor er tolketjeneste alltid inkludert for å kunne skape en dialog med personer som ikke kommuniserer det norske språket. Likevel kan det oppstå noen hindringer når man inviterer tolk. Psykolog Maria forteller blant annet; *”Vi bruker veldig mye tolk i samtalene våre. Så det er ikke alltid vi klarer å oppnå det vi ønsker via tolk”*.

Allerede i 1871 la antropologen Edward Taylor vekt på at forskjellene mellom folkeslagene ikke var medfødte, men at det skyldes at mennesker som levde i forskjellige samfunn hadde skaffet seg forskjellige ferdigheter og kunnskaper, fordi samfunnet og naturmiljø krevde det (Eriksen & Sørheim 2007). For eksempel når noen folkegrupper er analfabeter, mens mange andre lærer opptil fire forskjellige skriftsystemer, handler det ikke om medfødte evner, men det handler mer om de kravene som stilles innenfor de forskjellige samfunnene. Det kan forklares med for eksempel uroen og fraværende samfunnsstrukturer i landet gjennom en rekke år. Forskjellen er kulturell og ikke genetisk eller biologisk.

Dersom kultur blir sett på som det motsatte av natur, kan man hevde at alle mennesker er kulturelle, dette blir noe som er felles for menneskeheten. Dersom man tenker kultur er noe folk har, fordi de har vokst opp i et miljø som har lært dem bestemte fenomener om hvordan verden ser ut, om rett og galt, og hvordan de skal oppføre seg (Eriksen & Sørheim 2007). Det

⁸ Flerkulturell kompetanse kan beskrives som evnen til å kommunisere hensiktsmessig og passende med mennesker som har en annen kulturell bakgrunn (Bøhn&Dypedahl 2009).

⁹ Interkulturell sensitive; dvs. hvilken grad er vi i stand til å observere forskjeller og tilpasse vårt handlingsmønster deretter (Bøhn&Dypedahl 2009).

er derfor pakistanere er forskjellige fra somaliere, irakere er forskjellige fra vietnamesere etc. Dette forklarer at hver kultur har sitt territorium, og når man reiser til land rundt i verden vil man reise fra en kultur til annen. Likevel vil det være mer vagt enn som så, når mange forskjellige mennesker med forskjellige kulturer bosetter seg i Norge. Hvor ofte hører vi ikke på nyhetene ”en av innvandrerbakgrunn har...”? Når man snakker om minoritetsgruppen i Norge, defineres den under samme kategori eller blir en og hver gruppe definert ut i fra den kulturelle bagasje de har med seg?

Det er mange aspekter ved kulturer som er ikke mulig å observere på overflaten, de kan ha stor betydning for hvordan mennesker kommuniserer og samhandler. Det begrunnes med at man ikke kan få flerkulturell forståelse av å være i en kultur, men man må gå systematisk tilverks i møte med mennesker som har en annen bakgrunn. Samtidig er jeg opptatt av hvilken rolle spiller identiteten i relasjoner som er flerkulturelle? Jeg mener det er viktig å se på begrepet identitet for å nyansere noe av det siste forskningsspørsmålet; hvordan påvirker dette møtet informantens posisjon som samfunnsrepresentant kontra personlig og profesjonell identitet?

2.4 Identitet – selve

I dialog med informantene opplevde jeg at de var svært opptatt av hvordan de opplevde seg selv i samspill med klienter med innvandrerbakgrunn. Jeg så dette i linje med identitet som hovedtema, der jeg igjen velger å dele hovedtemaet i to kategorier; etnisk identitet¹⁰ og selve. Jeg bruker selve, fordi identitet og selve omtales ofte som overlappende begreper, og identitet er nært knyttet til selvbegrepet (Torsteinsson 2000). Jeg velger å inkludere etnisk identitet for å gjenspeile de samfunnsdiskurser som kan være med å styre vår tenkning. Etnisk identitet kan belyse problemstillingen fra et samfunnsnivå, mens selve vil omhandle den enkelte informanten.

Jeg velger å ta med Eriksens teori om etnisk identitet som skiller mellom tre typer, for å illustre informantens identitet i møte med fremmede kulturer. Den første bygger på forskjeller, ofte på et fiendebilde av de andre, *ren identitet*. Det nøytraliserer det kaos som preger omgivelsene, og fritar individet fra ambivalente vanskelige valg. Det setter klare grenser, definerer regler for oppførsel og forbyr forhandling om verdier og moral. Det andre,

¹⁰ Etnisk identitet; felles markører som definerer individet innenfor en folkegruppe. Eks. dialekt og religion

bindestrek-identitet, går ut på at det er alternativer der en forsøker å bygge bru mellom to atskilte kulturer, for eksempel mellom marokkansk og norsk. En lever marokkansk hjemme og i det man kommer ut i samfunnet, blir en norsk, man er da marokkansk-norsk.

Forutsetninger her er en tydelig forskjell mellom to kulturer det handler om. Heller er det konteksten som avgjør når det er passelig med hvilken kultur som egner seg best. I den tredje, *kreolsk identitet*, finnes det ikke *rene* – eller *atskilte* – kulturer. Man lar seg heller ikke operere med *bindestrek* eller *klare* grenser. Her blir det blanding av kulturer etter ønske. Mens sosial identitet¹¹ omhandler gruppetilhørighet, omhandler kulturell identitet at man oppfatter seg selv som kulturelt lik andre som deler denne identiteten. Det er viktig å huske at kulturidentitet¹² ikke først og fremst betyr at de som deler identiteten automatisk har samme kultur, men at de subjektivt opplever det slik. Dette inkluderer jeg med i oppgaven for å illustrere at det er flere identiteter å ta hensyn til, når man omtaler etnisk identitet.

I postmodernistisk syn er selvet ikke en stabil med varig størrelse. Sett i likhet med identitet som verken har en form for kontinuitet eller diskontinuitet, er det uendelige måter å forstå selve på. Forståelsen av selve skjer gjennom narrativer (Anderson 2003). Og gjennom narrativer kan historien omskrives, og ny mening skapes (Lundby 2003).

Utviklingspsykolog Daniel Stern bruker selvbegrepet nærmest som en grunnteori for å si noe om hvordan det å være menneske i verden, er uløselig knyttet til alle våre erfaringer (Torsteinsson 200:37). Begrepet får en vid betydning og setter begrensning for det enkelte individet, individet er kun en posisjon i verden. I større sammenheng kan det også sies at relasjonen både skaper og skapes av denne subjektive organisering. Den får heller ikke form dersom det subjektive perspektivet utelukkes eller det Stern kaller *fornemmelsen av selv* (Ibid:43).

Ut i fra et sosialkonstruksjonistisk perspektiv forstår jeg selve som noe som skapes i relasjon og i samhandling med andre. Selve ideen om selvet er et sosialt og kulturelt produkt (ibid). Vi kan gjerne tenke på oss selv på helt andre måter. Med en annen språklig kontekst ville vi vært opptatt av helt andre ting, dermed opplever vi oss selv på andre måter.

¹¹ Sosial identitet skapes gjennom kontraster til dem som står utenfor gruppen, synonymt med gruppetilhørighet

¹² Kulturell identitet betyr at man oppfatter seg selv som kulturelt lik andre som deler denne identiteten. (Eriksen&Sørheim 2007)

Gjennom språk skaper jeg dialog med andre der jeg forteller historier om meg selv, hvem jeg er og hvilken opplevelse av meg selv jeg ønsker å gi andre. Torsteinsson viser hvordan den narrative metaforen har blitt sentral i forhold til selv-begrepet, og referer til Keneth Gergen som sier at det er ingen indre essens, men heller at selve konstrueres i utvekslinger mellom mennesker.

Hermeneutikkens¹³ oppfatning av selve omhandler; ditt selv dannes i en dialog med meg og er uløselig knyttet til denne dialogen, likevel er dette i prinsipp uerkjennelig for meg – jeg kan ikke vite om ditt ståsted, ditt perspektiv. Harlene Anderson (2003) ordlegger det med dersom all forståelse er fortolkende, kan man aldri oppnå en sann forståelse, en annens mening kan ikke fullt ut forstås (ibid:66). I og med språket er kilden til selvopplevelsen, hvem vi anser oss selv for å være er en lingvistisk konstruksjon. Den personen du er, din identitet, din personlighet er alt en virkning av språket.

Vi konstruerer verden som den passer oss, derfor vil jeg i neste avsnitt inkludere Bateson som sier at kartet er noe annet enn terrenget. Kulturen er i stadig forandring og våre konstruksjoner blir berørt av denne forandringen. Dette er for å belyse noen funn som analysen av data presenterer.

2.5 Kartet er ikke terrenget

I systemteori ligger problemløsning og løsninger i det mellommenneskelige og i kommunikasjon. Samspill forstås sirkulært. Som menneske har vi bare tilgang til vår subjektive erfaring, og den er både ekskluderende og inkluderende. Noe rammes inn og noe annet lukkes ute (Ølgaard 2001). Den personlige observasjonsrammen er forskjellig fra ett menneske til ett annet. Kartet er ikke terrenget sier Gregory Bateson og mener med det at det ikke er sikkert verden er slik den framstår for oss (Ølgaard 2001). Hver og en av oss har forskjellige konstruksjoner og opplevelser i møte med andre. Når psykologen Mari sier; *vi er en sammensetting av ansatte med forskjellig bakgrunn, som gjør at vi har mulighet til å forklare og informere hvordan det er*, kan jeg blant annet tenke at hun handler ut i ifra kartet.

Nordmenn reiser mer i dag enn noen gang. Vi er et globalisert land, med tilgang til en rekke sosiale medier, er mer politisk engasjerte i verdenskonflikter osv. Den norske naturen er like

¹³ Hermeneutikk fastholder at alt er fortolkning.

viktig å inkludere, der den trekker en rekke turister fra forskjellige verdensdeler. For ikke å glemme Melodi Grand Prix og VM i vinteridrett, som bidrar til et enda mer synligere Norge på verdenskartet. Samtidig er Norge et land der flertallet av befolkningen har vært skeptiske til EU-medlemskap. Argumenter dreier seg om blant annet bevaring av norsk identitet og norsk kulturelt særpreget. Mens EU-tilhengere har fremholdt at et tettere bånd med Europa vil berike norsk kultur. I likhet med samfunnet er kultur i stadig forandring. De alminnelige fortellinger om egenkultur er ofte noe annet enn egen kultur (Eriksen & Sørheim 2007). Det kan være for eksempel at nordmenn tror alle drar på fjellet i påsken, men bare noen prosent som gjør det. Man har gjerne en mental illusjon om sin kultur, som rent faktisk handler om flere generasjoner tilbake i tid. Spriket mellom kartet og terrenget kan ha en sammenheng med forandringer. Kanskje det er flere nordmenn som har råd og ønsker å oppholde seg i et varmere strøk i påsken enn tidligere. Her handler det om å se på alminnelige oppfatninger om kultur og den faktiske kulturen. Likevel er det viktig å huske at oppfatninger om kulturen jo selv er en del av kulturen (Eriksen & Sørheim 2007).

Jeg opplever ofte innvandrerdømmere som drar på ferie til sitt hjemland og finner et annet terreng enn deres kart. Her opplever de seg selv mer i pakt med sin opprinnelige kultur enn sine egne landsmenn. Det er flere forklaringer for dette, men jeg trekker frem spesielt to forklaringer som jeg synes har vært både reelle for meg og for de som har delt sine opplevelser med meg. Det ene handler så enkelt om at hver ny generasjon må i en viss forstand skape sin egen identitet. Og her er det både kontinuitet og forandring i forhold til foregående generasjon like viktig. Det andre handler om regelen til den tyske sosiologen Georg Simmel; en gruppes indre samhold øker med det ytre press. Jo mer truet gruppen er, desto mer opptatt blir medlemmene av å styrke den (Eriksen & Sørheim 2007). Bøhn og Dypedahl (2009) skriver:

Det er faktisk ikke uvanlig at mange innvandrere styrker sin etniske identitet i møte med en ny kultur. Språkvansker, problemer med å tolke nye kulturelle koder, og av og til også diskriminering kan gjøre at man framhever verdier og normer i sin opprinnelseskultur” (:61-62).

Hvordan kan dette være med å belyse mine forskningsspørsmål? Kan en person eller en gruppe isolere seg og beskytte seg fra påvirkelige relasjoner fra majoriteten? Og hvilken betydning vil det ha for dem selv og for samfunnet? Jeg kommer til å trekke frem dette i kapittelet når jeg skal se på hva informantene sier og hva de egentlig sier med det de sier.

Ved neste tar jeg opp for-forståelser som skal forklare hvorfor vi har en tendens til å plassere mennesker i forskjellige kategorier. Samtidig må jeg være ærlig å meddele at denne underundersøkelsen har gjort meg mer bevisst på mine for-forståelser enn det jeg har vært tidligere. Og det er jeg takknemlig for.

2.6 For-forståelser

Ofte generaliserer vi allmenne forestillinger om hvordan representanter for grupper oppfører seg, tror og tenker. Bøhn og Dypedahl (2009) mener *stereotypier* er en generalisering, forenklet beskrivelse av en gruppe mennesker. Det er vanlig at alle bærer på stereotypier, fordi vi mentalt kan være anlagt slik at vi tenker kategorier. Det er til dels nødvendig og fungerer som strategi for å takle verden rundt oss. Vi er avhengig av forventninger til hvordan folk rundt oss skal oppføre seg, slik at vi slipper å lure på hva som skal skje hele tiden. Det er to typer stereotypier vi operer med. Den første er *normativ*, det gjelder de stereotypier som vi har uten å ha hatt direkte kontakt med gruppen man generaliserer. Da World Trade Center i USA ble totalt ødelagt av en gruppe muslimer, kunne mange muslimer generaliseres med denne gruppen. Gjennom media kunne vi høre om noen tilfeller der muslimer ble nektet adgang til flyreiser, det ble vanskeligere for denne gruppen å leve i USA og europeiske land. Stereotypier oppstod av en enkel tragisk hendelse, som naturligvis fikk stor mediadekning. Den andre stereotypien omhandler generalisering basert på *personlige* erfaringer. Hvilke av disse stereotypiene er det lettest å bli preget av? Og kan dette påvirke våre for-forståelser?

Det finnes både positive og negative stereotypier, avhengig av den egenskapen man tillegger gruppen. Uansett om stereotypiene er positive eller negative, vil beslutninger være basert på forventninger som ikke stemmer med virkeligheten. Når negative stereotypier blir fastslåtte forestillinger, snakker man om fordommer som innholder tre nivåer (Thorbjørnsrud og Engebriqtsen 1995). Det første går ut på vår skepsisen overfor det ukjente. Det andre handler om å holde avstand, man velger å forholde seg nøytral og korrekt til det som betraktes som en utgruppe, så lenge de ikke kommer for nært den private sfæren. Det tredje nivået handler om når man vurderer en gruppe mennesker som mindreverdige og man motarbeider gruppen, fordi man kanskje føler at de er i ferd med å skaffe seg de samme fordelene som man selv har. Det siste er det som kalles for *rasisme*. Rasisme er den alvorligste utførelsen med utgangspunkt i stereotypier.

2.7 Oppsummering

Jeg har valgt teori etter min mening for å besvare oppgaven på en best mulig måte.

Sosialkonstruktivisme er mitt teoretiske bakteppe. Jeg velger å gå inn på tema kultur- og individ perspektivet. Samtidig har jeg inkludert klasse og maktperspektiv for å se nærmere på individets ståsted og de mulighetene eller hindringer som ligger til grunn. I tillegg har jeg lagt vekt på den etniske identiteten og selvbegrepet for å illustrere den påvirkningen informantene på godt og vondt møter i samspill med klienter med innvandrerbakgrunn. Flerkulturell kompetanse blir tatt med og kommer til å gå igjen flere steder i analysekapittelet. Teori - kapitelet er med for å kunne sette i gang en analyse og besvare forskningsspørsmålene;

- Hvordan opplever informanter møtet med personer med innvandrerbakgrunn i lys av kultur og individ?
- Hvilken posisjon har informanten – ekspert eller ikke ekspert - i møte med klienter med innvandrerbakgrunn?
- Hvordan påvirker dette møtet informantens posisjon som samfunnsrepresentant og medmenneske?

I neste del av oppgaven skal jeg presentere metoden jeg velger å ta i bruk. I prosessen der jeg beskriver hvordan jeg gikk frem, vil jeg skrive om de refleksjonene jeg foretar meg underveis. Som blant annet hvordan jeg opplever møtet med informantene og hvordan jeg beveger meg i det systemiske tenkningskartet.

3.0 Teoretiske perspektiv på valg av metode

Først vil jeg gi en redegjørelse for det vitenskapsteoretiske bakteppet for mitt valg av metode; Interpretative Phenomenological Analysis (IPA). Deretter vil jeg redegjøre for hvordan jeg anvendte metoden for å få svar på mine forskningsspørsmål, og til slutt kommer jeg med noen etiske refleksjoner knyttet til framgangsmåten.

3.1 Vitenskapligteoretiske refleksjoner

Ifølge Thagaard (2009) har forskerens vitenskapsteoretiske forankring betydning for hva han/hun søker informasjon om, og danner et utgangspunkt for den forståelsen forskeren utvikler (:35). Metodologi er læren om metode innenfor en bestemt disiplin eller et bestemt område, der det knyttes forbindelser til grunnleggende spørsmål om forholdet mellom teori og empiri (Kvale og Brinkmann 2009). Spørsmålene kan være innenfor ontologi, spørsmål om hvordan virkeligheten egentlig ser ut, eller epistemologi, hvordan vi kan få kunnskap om virkelighet (Ibid). Jeg er opptatt av hvordan den sosiale virkeligheten ser ut. Et sentralt ontologisk spørsmål er om menneske har en fri vilje (Johannesen, Tufte & Kristoffersen 2004). Studiet mitt er opptatt av i hvor stor grad mennesker er fri fra sine fordommer. Videre ønsker jeg å se på hvordan vi kan skaffe oss kunnskapen for å få en bedre forståelse av et fenomen. Det handler om å få kunnskap om virkeligheten, men ingen av oss møter verden forutsetningsløst og vår bakgrunn – både personlig og faglig - vil være en del av prosessen ved å etablere kunnskap (ibid).

Det er ulike paradigmer og forståelser relatert til mitt metodevalg, derfor velger jeg å gjøre kort rede for dette. *Positivismen* og den lineære forståelsen av verden har dominert forskning og kunnskapsutvikling siden 1800-tallet. Denne vitenskaplige tilnærmingen baserer kunnskap på observerbare data, hvor observasjoner bør skilles fra fortolkninger av deres mening – sannheten fremkommer ved å følge noen generelle metoderegler som så å si er uavhengig av undersøkelsens innhold og kontekst (Kvale & Brinkmann 2009). Kvantitativ forskningsmetode baserer seg på positivistiske prinsipper om at det finnes en lovmessighet i alle fenomener, også i sosiale samspill og sosiale fenomener. I kvalitative forskninger opplevelse, forståelse og mening motsatsen til kvantitativ forsknings fokus på forklaring og målbarhet (ibid).

Fenomenologi og hermeneutikk presenterer en kontrast til det positivistiske paradigmet. Fenomenologi omhandler vitenskap om fenomenene, om tingene eller begivenhetene slik de viser seg eller framstår for oss, slik de umiddelbart oppfattes av sansene (Johannessen, Tufte & Kristoffersen 2004). Fenomenologien er opptatt av menneskets naturlige, sansete erfaringer av den livsverden vi lever i. For Filosofen Husserl innebærer fenomenologi en nøye undersøkelse av menneskelige erfaringer (Smith, Lower & Larkin 2009). Det handler om å ta utgangspunkt i den subjektive opplevelsen og søke å oppnå en forståelse av den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer.

Hermeneutikk er en filosofisk retning, som utgjør en fortolkende tilnærming til tekst og samhandling. Individets fortolkning av seg selv og egne erfaringer tillegges stor vekt (Kvale og Brinkmann 2009). Den hermeneutiske sirkelen er et sentralt begrep, og beskriver en reflekterende prosess hvor vår forståelse kommer til uttrykk i meningsdanningen og veksling mellom del og helhet (Jensen 2007). Forskjell mellom fenomenologi og hermeneutikk, i tillegg inkluderer jeg diskurser på grunn av det blir også tatt opp i oppgaven:

Mens fenomenologer typisk er interessert i å illustrere hvordan mennesker opplever fenomener i sin livsverden, er hermeneutikere opptatt av fortolkningen av meningen. Diskursanalytikere derimot studerer hvordan språk og diskursive praksiser konstruerer sosiale verdener mennesker lever i (Kvale og Brinkmann 2009:33).

Postmodernismen begynte å gjøre seg gjeldende i noen av samfunnsfagene og i humanistiske fagtradisjoner de siste tiår av 1900-tallet. Her fokuseres det på språket og den betydningen språket har for vår oppfatning av virkeligheten. For eksempel det at utvikling av samtaler mellom meg og informantene gjøres til gjenstand for analyse (Thagaard 2009). I følge postmodernismen er kunnskap utformet i relasjoner mellom mennesker. Dette er i tråd med et sosialkonstruksjonistisk perspektiv som er omtalt i kapittel 2.1.

Jeg vil under gi en begrunnelse for mitt valg av metode.

3.2 Metodologi

Mitt formål med denne studie er å belyse flere sider ved et fenomen. Dette studiet omhandler fagpersoners opplevelser av møte med personer med innvandrerbakgrunn. Metoden jeg velger å ta i bruk er Inter Phenomenological Analysis (IPA). Det er en metode jeg opplever kan utfordre min måte å tolke verden. Jeg opplever meg selv ofte som den tolkende, jeg tolker

informasjon ut ifra min egen tidligere erfaring og livsverden. Dette fører meg lettere i feller, der jeg blir dømmende og stigmatiserende. Min utdanning i Master i familierapi og systemisk tenkning, har lært meg en grunnleggende ting; det som er sannhet for meg er ikke nødvendigvis sannhet for andre. Videre ønsker jeg å tenke annerledes, bryte med de vanene jeg tidligere har etablert. IPA gir meg mulighet til å ta del i informantenes fortellinger og opplevelser og i tillegg få tilgang til deres forståelser av dette. Der jeg igjen kan møte min forståelse av informantenes forståelse og utfordre meg selv i å forstå et fenomen fra flere perspektiver.

Gjennom IPA har jeg valgt den fenomenologiske og hermeneutiske tilnærming til min oppgave. Bakgrunnen for dette er at min problemstilling setter fokus på informantenes opplevelser av møte med klienter med innvandrerbakgrunn og deres fortolkning av denne opplevelse. Videre i denne oppgaven har jeg valgt å ta i bruk kvalitativ¹⁴ forskningsmetode, fordi den baserer seg på de tilnærminger jeg står innenfor.

3.3 Metoden IPA og teoretisk forståelsesrammer

Betydningen av det greske ordet metode er *veien til målet* (Kvale og Brinkmann 2009:99). Og for å få svar på mine forskningsspørsmål har jeg valgt veien gjennom fenomenologi og hermeneutikk, med utgangspunkt i IPA.

Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) er en forholdsvis ung metode som ble utviklet på midten av 1990-tallet, og ble primært benyttet innenfor helsepsykologi. Den er en kvalitativ forskningsmetode som egner seg i undersøkelser som opptar hvordan mennesker konstruerer deres erfaringer (Smith, Lower & Larkin 2009). Naturligvis er erfaringer et sammensatt begrep, derfor er IPA- forskeren opptatt av og utforske det enkelte tilfellet. Metoden gjør det mulig å undersøke i detalj hva opplevelsen for personen er, og på hvilke måter denne opplevelsen har betydning for vedkommende. Det vil si IPA har et ideografisk vitenskapssyn (ibid). Det vil si a IPA ser på det unike og særpregede ved et fenomen. Slik sett er den forenlig med kvalitativ forskning. Det er også mulighet for å undersøke om det er forbindelser mellom flere menneskers erfaringer. Opplevelsene kan være både positive og/eller negative, det viktigste er betydningen de har for personen, som igjen får

¹⁴ I kvalitativt forskningsintervju produseres kunnskap sosialt, dvs. gjennom interaksjon mellom intervjuer og intervjuperson (Kvale og Brinkmann 2009:99).

vedkommende til å uttrykke sin refleksjon, tenkning og følelser. Dette gir mulighet til å oppnå dypere informasjon, som igjen åpner muligheter til å se og forstå et fenomen fra flere aspekter.

IPA er opptatt av å undersøke hvordan et fenomen framstår, og forskeren er involvert i å tilrettelegge og skape mening i denne prosessen, der forholdet mellom grunnforståelse og nye fenomener blir ivaretatt. IPA tillater intervjueren å være kritisk til informantenes utsagn og talemåter, holdninger og refleksjoner slik de framkommer gjennom intervjuet. I analysen vil jeg blant annet gjennom informantenes utsagn være spørrende til hvilke diskurser informanten er styrt av.

Smith beskriver metoden eller intervjuet som en dobbel hermeneutisk prosess:

IPA involves a 'doble hemeneutic', the researcher is making sense of the participant, who is making sense of x'. (Smith, Lower & Larkin, 2009:35).

Merleu-Ponty og Sartre ønsker at fenomenologien skal ta hensyn til kroppen og menneskers handling i historisk sammenheng (sitert i Kvale og Brinkmann 2009). IPA legger også vekt på følelser i språklig- og reaksjonsmessig, derfor i analyse kapittelet springer min forståelse også ut av følelser og reaksjoner som oppstår hos informantene.

3.4 Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet

Thagaard (2003) referer til at troverdighet handler om hvorvidt undersøkelsen er gjort på en måte som er troverdig nok. Jeg har beskrevet hvordan min undersøkelse er utført. Utvalg av teori og empiri og utsagn fra informantene er avgjørende for hvordan denne undersøkelsen ser ut. I tillegg er min posisjon og refleksjon knyttet til min livsverden avgjørende for min egen forståelse av undersøkelsen, som jeg har gjort rede for. Dersom undersøkelsen hadde blitt gjort av en annen ville det muligens sett annerledes ut.

Troverdighet (validitet) omhandler spørsmålet om datamaterialet samsvarer med det jeg har hatt som intensjon å finne ut av. Dette har vært en prosess, der intervjuguiden blir testet ut og forandret underveis, slik at det er rom for nye tanker og retninger kan forekomme i samtale med informantene. Jeg hadde ønske om å gå tilbake til alle informantene og be om flere opplysninger, men på grunn av tidsfristene fikk jeg gjort dette med kun to av tre informanter. Ved *Bekreftbarheten* (reliabilitet) som betyr at resultatene jeg finner ikke nødvendigvis vil bli kjent eller representerer hele gruppen, tross er informantene få. Samtidig ville en tilsvarende undersøkelse gjort et annet sted med på lik måte og samme metode og teorigrunnlag, er et sammenlignbart resultat være mulig. Det er informantenes gjenfortellinger av deres

virkelighet som jeg prøver å gjengi. Samtidig er mine punktueringer og refleksjoner som jeg har gjort rede for i undersøkelsen, også med å gi undersøkelsen gyldighet. Til slutt er *Overførbarheten* (generalisering) av mine funn som kan gi mulighet til gjenkjennelse og skape en ny mening overfor fenomenene, men som ikke kan sees på som lovmessig kunnskap.

I følge postmodernismen er både en søken etter universell kunnskap og troen på det individuelle og unike byttet ut med vektlegging av kunnskapens mangfold og kontekstavhengighet. Dette betyr bevegelse fra generalisering til kontekstualisering (Kvale og Brinkmann 2009:265).

3.5 Innsamling av data

Kapitlet omhandler bruken av IPA metoden og refleksjoner rundt det.

3.5.1 Utvalgprosessen

I utvelgelsesprosessen er det viktig å tenke hvem jeg (forsker) skal få informasjonen fra. Informantene skal ha egenskaper og kvalifikasjoner knyttet til mitt tema.

Jeg bruker et ”strategisk utvalg”, det vil si mine informanter har spesifikke egenskaper og kunnskaper knyttet til min problemstilling (Thagaard, 2009). Mine informanter har forskjellig bakgrunn både i forhold til utdanning, stillingsoppgaver og etnisitet.

I innledningskapitlet 1.6 presenterer jeg informantene mine. Barnevernpedagog Lisa, biveileder Grete og psykologen Maria. Felles kjennetegn for alle informantene er at de har jobbet over lengre tid med personer og familier som kommer fra ikke-vestlige land. Det kan sies å være ”intensive” utvalg, fordi informantene kan bidra med mye informasjon, uten at informasjon kan være ekstrem (Johannesen, Tufte & Kristoffersen 2004:103). Jeg rekrutterte den ene informanten ut fra mitt nettverk. De to andre informantene jobber i en bydel kjent for flest bebodde familier med innvandrerbakgrunn. De rekrutterte jeg ut i fra mitt profesjonelle nettverk, den så kalte ”snøballmetoden” – ’den ene kjenner den andre..’(Kvale og Brinkmann 2009:105).

Mine kriterier under utvalgsprosessen er at informantene skal være i forskjellige praksisfelt, for å dekke mange forskjellige erfaringer. Det som skulle være felles for alle er høyere utdanning, slik at informantene er profesjonelle på sitt felt, godt reflekterende og har samme fagforståelse. I følge Thagaard vil utvalget med høyere utdanning representere personer som er fortrolig med forskning (2009:57). Dette vil komme meg til fordel, for jeg ønsker å

inkludere fagpersoner som har en god erfaring med jobbinga i møte med klienter med innvandrerbakgrunn. Grunnen til at jeg ikke konsentrerte meg kun om familierapeuter er at jeg heller ønsker å sette fokuset på fagfolk som representerer hjelpeapparatet. Individuer med innvandrerbakgrunn som søker hjelpeapparatet, ofte kommer først i møte med andre fagfolk så deretter henvises til familierapeuter. I tillegg tenker jeg informantene og deres historier skal være inkluderende i undersøkelsen, som der igjen skal gi meg og andre interesserte, et kunnskapspåfyll.

Etter å ha funnet aktuelle informanter tok jeg personlig kontakt, enten ved telefon eller fremmøte. Informantene fikk informasjonsbrevet (se vedlegg 1), og skulle gi en tilbakemelding på deres interesse etter å ha lest brevet. Informantene hadde rett til å trekke seg når som helst (Kvale og Brinkmann 2009). I tillegg fikk informantene informasjon om anonymisering og oppbevaring av data.

Det jeg kunne gjort annerledes er blant annet å intervjuer fagpersoner av begge kjønn, for å få en større bredde i utvalget. I prosessen med analysedelen tenkte jeg at det kanskje hadde vært mer interessant å ha hatt kriteriet om familierapikompetanse, dels fordi det er samme terreng jeg befinner meg i. Noen begreper ble tolket annerledes hos informantene med en annen faglig bakgrunn.

3.5.2 Intervjuguiden

Forskningsintervju er en inter-personlig situasjon, en samtale mellom to parter om et emne av felles interesse (Kvale og Brinkmann 2009). I intervjuet skapes kunnskap gjennom dialogen som finner sted i relasjonen mellom informanten og intervjueren. Formålet med et intervju er å få fylldig og omfattende informasjon om hvordan andre mennesker opplever sin livssituasjon og hvilke synspunkter og perspektiver de har på tema som blir tatt opp (Thagaard 2009).

IPA datainnsamling foretrekker en-til-en intervju, et semi-strukturert intervju. Denne type metode er best egnet innenfor utforskning der det er ønskelig å få informanten til å gi en rik og detaljert - i personlig pronomen- fortelling av deres erfaringer (Smith, Flowers & Larkin 2009). Fokuset rettes mot informantens erfaringer, tanker og refleksjoner. Det skal være rom for frihet og fleksibilitet, for å kunne utrykke sine meninger og opplevelser, skal fange detaljerte beskrivelser, som informantene i et lite utvalg gjengir. Der igjen krever IPA at

datainnsamling skal blant annet verbalt tas i båndopptak. I og med det intervjuene er av interaksjon har jeg tatt opp alle intervjuene på bånd, for å sikre alt som sies blir bevart.

Intervjuguiden skal inneholde spørsmål som veileder gjennom intervjuet. Spørsmålene skal være åpne og skal til hjelp oppmuntre informanten til å snakke i lengre sammenheng om et fenomen (Smith, Flowers & Larkin 2009). Jeg utarbeidet en intervjuguide som jeg forandret på underveis. Jeg brukte semi-strukturerte intervju, der en overordnet intervjuguide ble brukt som utgangspunkt for intervjuet. Intervjuguiden var innledet i noen forskningstema, hvor jeg hadde formulert spørsmål til hvert hovedtema. Tema, spørsmål og rekkefølgen varierer og intervjuguiden ble brukt som et redskap for å holde intervju innen visse rammer – tema. For eksempel i siste intervjuet ble intervjuguiden brukt svært lite. I tillegg ble ikke alle spørsmålene stilt som tenkt, på grunn av dialogens naturlige gang.

Først og fremst var det viktig i mine intervjuer å få informantene til å gi et bilde av sine forståelser og opplevelser av tema. Dette er for å forstå informantenes konstruktivistiske tenkning. Intervjuguidens prinsipper er å forberede seg på informantenes mulige svar og reaksjon, og hvordan intervjueren kan responderer på informantenes respons (Smith, Flowers & Larkin 2009). Jeg valgte en fremgangsmåte av intervju i tråd med det Thagaard kaller ”dramaturgiske aspektet” (2009). Det går ut på å starte med overordnede og nøytrale temaer, deretter stille mer utdypende spørsmål som kan åpne opp for mer emosjonelt ladede temaer. Dette kommer jeg tilbake til under kapittelet om samtalene.

I samtale med informantene var jeg i dialog med informanten, samtidig som jeg hadde indre dialog med meg selv. I flere tilfeller fant jeg meg selv allerede i gang med å analyse data. Bevisst prøvde jeg å unngå dette. Derfor velger jeg å skrive om samtalene og refleksjoner som oppstod underveis.

3.5.3 Samtalene

Forskeren skal konsentrere seg om informanten og informantens reaksjoner (Thagaard 2009), derfor har jeg valgt ikke å ta notater underveis. For det forstyrret min tilstedeværelse med informanten. Jeg fant det svært vanskelig å notere det som informanten formidlet, stille relevante spørsmål og i tillegg være tilstrekkelig for informanten. Under intervjuet hadde jeg informanten i fokus, og heller noterte etter intervjuet var over. Det handler også om min

respekt for informanten; jeg var tilstedeværende og ga respons på informasjonen informanten formidlet.

Jeg begynte alltid med åpne spørsmål for å få informanten komfortabel med å snakke og for å åpne opp samtalen. Mitt første spørsmål er; *'kan du fortelle litt om din utdanning, bakgrunn og hva dine arbeidsoppgaver går ut på'*. Det er mange spørsmål på en gang, noe semi-strukturert intervju ikke foreslår, men fremdeles velger jeg å stille mange spørsmål, slik at informanten får et fritt rom til å snakke om det hun føler seg meste komfortabel med. Noen velger å fortelle i korte trekk hva de har av tidligere jobberfaringer og utdanning, mens andre går i dypere detaljer og inkluderer sin historie om yrkesvalg. Boveileder Grete svarer;

'fra da jeg var ung og jeg var veldig opptatt av aktivitetshus ting og... nok at jeg kjente at jeg trivdes med jobbing med ungdom, fordi jeg føler at det gir meg veldig mye tilbake igjen'.

Måten å åpne intervjuet på, ga meg en oversikt over hva slag informant det var; er det en som finner det lett å snakke om seg selv eller må jeg hjelpe til for å få samtalen i gang. Variasjon varierte fra informant til annen. Jeg fant at den ene informanten hadde vanskelig med å svare på åpne spørsmål. Vedkommende ønsket stadig å få spesifisert. For eksempel; jeg spør; *'kan du fortelle litt om hvordan det er å jobbe med innvandrergruppen?'*. Psykologen Maia svarer; *'tenker du gruppe som innvandrergruppen eller gruppe som vold utsatte gruppe?'* Jeg bekrefter; *'Nei det vil være som innvandrergruppe'*. Maria svarer med enda et spørsmål; *'Ja, mmm.. skal vi se... du tenker på erfaring, i møte med dem eller tenker du på..?'* Jeg ble undrende over om det er jeg som formulerte meg uforståelig eller er det henne som må ha spørsmålene helt konkret rettet mot en spesiell hendelse. Jeg tenker at det også kan handle om maktfordeling som oppstår under intervjuet, relasjonen mellom forsker og informanten kan i seg selv skape maktposisjonering. Uansett har denne refleksjonen gjort noe med meg og bevisstgjøring av min språkformulering.

I og med informantene tilhører forskjellige praksisfelt, var det viktig å bruke et språk informantene kjenner og responderer på. Gjennom intervjuene tar jeg opp tema som angår for-forståelsen og ikke-vitenposisjon Og i og med fagpersoner kjenner til disse begrepene med andre termer, har jeg definert begrepene nærmere for hver og enkel informant. For eksempel psykologer kjenner term ikke-vitenposisjon som *'non-knowing position'*, mens overfor barnevernspeagoger brukte jeg termen *'fordommer og det å møte klienter med åpent sinn'*. Dette er for å unngå hindringer i faglige definisjoner. Det viktigste for meg er det informanten responderer til.

3.5.4 Pilotintervju, et skritt videre

På grunn av tidsbegrensning og et kunnskapsfullt intervju, valgte jeg å inkludere pilotintervju som datamateriale i prosjektet. Intervjuet var tenkt som pilotintervju, der jeg først og fremst skulle øve på å bli bedre kjent med min rolle som ”forsker”. Allerede ved starten av intervjuet, selv om jeg var usikker på noen spørsmål, viser informanten trygghet til vårt samspill. Hun visste forståelse for at jeg ”rotet” litt med rekkefølgen til spørsmålene, heller er det ingen allmenn regel om at spørsmålene skal stilles i rekkefølgen. Informanten viser seg å være kunnskapsrik på problemstillingen og delte mange erfaringer, historier og refleksjoner. Jeg ble selv engasjert i hennes lidenskap for temaet og ble mer trygg på min rolle. I møtet mellom meg og informanten oppstod det Thagaard kaller ”fortolkende praksis” (2009:97). Ved transkribering reflekterte jeg over hendelsen. For det første tror jeg at min usikkerhet påvirket informanten med motsatt effekt. Informanten tok kontrollen på samtalen og følte seg trygg i samtalen. Jeg kan beskrive det som at min usikkerhet bidro til at samtalen åpnet seg. For det andre smittet informantens trygghet over på meg, og jeg ble mer avslappet. Da gjenstår det å spørre; hva som skaper en god samtale?

Det ble viktigere for meg å danne trygge rammer for å oppnå gode samtaler. Informantene fikk tilstrekkelig med informasjon om intervjuet og formålet med undersøkelsen. I starten av pilotintervjuet fikk informanten lite tid til refleksjon, og jeg hørte at det skapte brudd i gjenfortellingen. Under de andre intervjuene fikk informantene mer tid, der jeg la vekt på lange pauser, før jeg tok opp nye spørsmål. Ved flere anledninger var det ikke behov for å stille nye spørsmål, informantene utdypet sin fortelling med nye refleksjoner. IPA tillater at samtalen kan ta en annen retning enn det som intervjueren ønsker (Smith, Lower & Larkin 2009). Det er avgjørende å forstå i det som deles at det ikke blir ansett å være ’sannheten’, men heller ansett til å være ’meningsfullt’.

Nå skal jeg si noe om kategorisering, et steg videre i undersøkelsen.

3.5.5 Kategoriseringsprosess

Som IPA foreslår, har jeg prøvd å transkribere den sosiale interaksjonen som kommer med samtalen, for eksempel pauser, lange pauser, latter og bekreftelse ved nynning. I stedet for å lage rom mellom hver vending i samtalen (Smith, Lower & Larkin 2009), velger jeg ’.....’ for å vise at informanten tar en annen vending i sin dialog. Allerede under transkriberinger av

intervjuene, begynte jeg å analysere. Jeg noterte meg ting som skilte seg ut og tema som tidligere informanter var opptatt av.

IPA har en fast metode for å bearbeide datamaterial, men det er ikke slavisk. Fokuset ligger i det informantens prøvde måter å konstruere meninger av tidligere opplevde erfaringer. IPA kan være karakterisert av et sett felles prosess og prinsipper. Det er bevegelser fra den enkelte til fellesskap, en bevegelse mellom beskrivende til den fortolkende. Prinsippenes hovedoppgave er å bevare de forpliktelser for forståelse av deltakerens synspunkter og det psykologiske fokus på personlig konstruering av sammenhenger (ibid:79). Selv om det primære fokuset for IPA er informantenes levde erfaringer og meninger, er sluttresultatet en redegjørelse for hvordan forskeren mener informantene tenker.

IPA- analysen involverer fleksibilitet, tenkning, kreativitet og nyskapende ideer. Forskeren skal være iderik på måten han/hun tilnærmer seg metoden. Det finnes ikke rett eller gal måte å gjøre denne analysen på, men det er foreslått en oppskrift som særlig nye forskere som bruker IPA metoden, for første gang skal følge. Det er seks stadier eller steg i denne analysen.

For det første, etter å ha lest transkriberingen av intervjuene, lyttet jeg på intervjuet minst en gang på bånd. Dette er for å gå i dybden i den originale strukturen. Gjentatt lesing gir også intervjuet utviklingsmuligheter i en overordnet struktur, og tillater forskeren å få en forståelse av hvordan narrative kan binde visse deler av intervjuet sammen. Det er også anbefalt å høre intervjuet på bånd minst en gang etter intervjuet er transkribert og lest. Jeg har hørt intervjuene i bånd både før transkriberingen, for å bli kjent med historiene, og etter jeg har transkribert og lest ferdig transkripsjonen. Jeg fant meg selv i et tidlig stadium å analysere. Allerede mens jeg transkriberte, kunne jeg notere meg tema og holdning som kom godt synlig i teksten. Noe som fører meg til initial notering. Jeg har laget to marger, mens transkribering av intervjuet er i midten. På venstre side noterer jeg ned opplevelser og tanker jeg får om informantenes fortelling. Høyre marg fyller jeg med tema og titler som dukker underveis. En del av intervjuet viser seg å være rikere enn andre, og slik vil det være for å kunne oppdage temaet som skiller seg ut. Det viktigste er å gjennomføre en grundig analyse for å unngå den type overflatiskhet som ofte forekommer når vi fører kommentering bare på hva vi forventer å se i teksten (Smith, Lower & Larkin 2009).

Videre laget jeg liste over tema jeg synes kom frem hos den enkelte, som kom frem i det at den narrative flyten av intervjuet ble brutt opp. Det fører til at hele intervjuet blir sett i deler, så delene vil komme sammen i en ny helhet i slutten av analyse. Denne prosessen

representerer en manifestasjon av den hermeneutiske sirkel (ibid). Jeg fikk mellom 15-20 tema, hos hver informant. Noen tema passer sammen og har en forbindelse, det Smith (2009) kaller klasser og slik han foreslår det, organiserte jeg temaene slik at det løfter analysen til et høyere nivå. Denne så kalte grafiske representasjonen av strukturen av hovedtema, skal settes i en tabell eller figur. Jeg valgte tre klasser; *Samtaler med innvandrere grupper*, hvor det inngikk 4 underklasser, *Forståelse av det flerkulturelle individet*, hvor det inngikk 3 underklasser og *Opplevelse av meg selv*, hvor det inngikk 3 underklasser. Her ble jeg opptatt av; hva sier de og hva de er opptatt av?

Ved å se tvers gjennom alle intervjuene kunne jeg identifisere mønster som gikk hos alle informantene. Det også fører til å kunne se hvilke tema som er mest potent, og problemstillingen ble mer tydelig. Deretter lagde jeg en tabell av gruppetemaer eller titler, med referanse til de ulike intervjuene med tid og sidetall. Dette er for å vise de forskjellige utsagn som støtter de valgte temaer. For eksempel alle informantene forteller om deres ending av opplevelse av innvandrere grupper.

Til nå, analysen handler om trinn i prosessen fra den enkelte til mer helhetlig; veien fra del til helhet (Smith, Lower & Larkin 2009). Siste delen handler om å bevege seg i den andre retning, temaer som ligger dypere i intervjuene vil bli mer studert, forklart, illustrert og nyansert, i narrativ forstand. Denne delen av prosessen skal øke dybden på analysen av tema, slik at de korte utdragene skal på en eller annen måte knyttes til helheten, til intervjuet. Her skal det knyttets teorier fra både faget familieterapi og systemisk tenkning og andre fag, avhengig av tema som skal diskuteres.

Det er flere måter å presentere funnene som skal drøftes, man kan presentere separat de utvalgte tema og diskusjonen til den valgte teori eller diskutere teorien og tema sammen i hvert kapittel. Jeg velger å la hvert tema ha sitt eget kapittel. Dermed velger jeg å dele oppgaven i tre deler. .

Del 1 innholder; hvordan opplever terapeuten møte med personer med innvandrerbakgrunn i lys av kultur og individ?

Del 2 inneholder; Hvilken posisjon har informanten - ekspert eller ikke ekspert - i møte med klienter med innvandrerbakgrunn?

Del 3 inneholder; Hvordan påvirker dette møtet informantenes posisjon som samfunnsrepresentant og medmenneske?

Før jeg går over til analyse delen, ønsker jeg og redegjør for etiske refleksjoner jeg hadde med meg i prosessen.

3.6 Etiske refleksjoner

Etiske refleksjon er og blir tatt hensyn til gjennom hele prosjektet. Tema som jeg berører er selv fylt med moralske og etiske spørsmål. Jeg selv var bekymret for at informantene skulle oppfatte mine intervju spørsmål som ”undersøkelse” på deres fordommer og synspunkter på minoritetsgrupper.

Et forskningsintervju er i seg selv fylt med moralske og etiske spørsmål. Forskeren går inn i et menneskelig samspill med informanten og kunnskapen som produseres påvirker mitt syn på menneskets situasjon. (Kvale 2009). Dette gjenkjenner jeg meg i, ved å fortolke informantens historie mens den er under formidling. Det feller meg i mine for-forståelser om rollen informanten opptre i, før jeg får mulighet til å høre historien ferdig. Samtidig tenker jeg det handler også om definering av meg selv. I et øyeblikk innbiller jeg meg mer kompetanse og erfaringer enn informanten, ekspertrollen. Heldigvis foregikk hele prosessen i min indre dialog og informanten fikk aldri innblikk i dette, ellers hadde det lukket den gode samtalen vi satte i gang. Denne erfaringen tok jeg med meg videre i andre intervju, i håp om å være fri fra mine for-forståelser.

Som tidligere nevnt, fikk informantene skriftlig informasjon om studiet. Det også ble formidlet at deltakelsen er frivillig og at vedkommende kunne trekke seg ut av studiet når som helst (Kvale og Brinkmann 2009). Alle informantene er klar over at materialet er konfidensielt, og kun jeg som har adgang til det. Ved transkribering har jeg ikke avslørt verken navn eller arbeidsplass, slik at materiale som blir brukt i undersøkelsen vil være anonymisert. Dette er for å unngå mulige skader undersøkelsen kan påføre deltakere (Ibid). Gjennom prosessen er målet å lage trygge rammer rundt informantene og deres formidlete erfaringer, tanker og følelser. For det første ønsker jeg at informantene skal finne min undersøkelse nyttig for dem i forhold til refleksjon over både personlig og profesjonell

deltakelse i det flerkulturelle. For det andre, trygge rammer skaper rom for åpenhet og tillit, og det ser jeg som et av hovedelementene i ”den gode” samtalen.

Jeg kommer til å bruke datamateriale på den måten jeg ønsker å tolke det i forhold til tema i en systemisk tenkning; *min forståelse av historien og sannhet for meg er ikke den endelige sannhet.*

Alle mine informanter ga samtykke og gleder seg til å lese rapporten. Mine refleksjoner over mulige konsekvenser inkluderer ikke bare informantene, men også den gruppen de representerer (Kvale 2009). Dette er blant annet når jeg analyserer transkripsjoner og finner at fagperson sier noe om et fenomen, men samtidig sier noe annet som motstrider det første utsagnet, istedenfor å definere det som ”dobbelmoral”, er det både viktig og riktig for meg å tolke utsagnet som en del av utfordringen i prosessen, fra tanke til handling (kommer tilbake til dette senere i oppgaven).

Det som ble lagt vekt på fra min side er å ha og vise respekt for informantenes verdensbilde og virkelighetskonstruksjoner. Samtidig å utvikle min bevissthet rundt mine etiske og moralske refleksjoner, noe jeg tok med meg videre i praksisen min.

4. Analyse

Først ønsker jeg å komme med noen erfaringer og refleksjoner jeg har gjort meg under møte mellom meg og informantene mine. Jeg velger å ha det med i analysedelen, for jeg oppfatter det som en del av læringsprosessen i bearbeiding av datainnsamling.

Videre i analyse kapittelet vil jeg redegjøre for de temaene jeg har valgt å legge vekt i mitt datamateriale, og som framkom gjennom mine forskningsspørsmål som er omtalt over. Jeg velger å dele analysekapittelet i tre deler. Den første delen skal omhandle informantenes beskrivelse av sin opplevelse i møte med innvandrere personer, den relasjonen som oppstår og forståelse av sin egen og andres for-forståelser. Den andre delen skal omhandle informantenes posisjon – ekspert og ikke ekspert rolle og viser hvordan de beveger seg i dette terrenget. Til slutt ønsker jeg å se nærmere på hvordan terapeutene ser og opplever seg selv i relasjon med det flerkulturelle. Hvordan informantene beveger seg mellom det å være samfunnsrepresentant og det å være medmenneske? Jeg avslutter med å ta opp de forskjellige dilemmaer informantene møter når de er i relasjon med det flerkulturelle. Dette er fordi jeg

anser det slik, at i relasjon med andre blir vi påvirket, fordi vi er alle aktører. For å gå inn i en ny relasjon, vil vi bli berørt av den relasjonen vi blir en del av.

Jeg velger å begynne å henviser til hvordan mine konstruksjoner er med å påvirke dette studiet. Hvordan reflekterer jeg i prosessen og hvordan tolker jeg informantenes tolkninger? Jeg velger å begynne analysen med å vise til viktigheten av kontekstavklaring¹⁵ i møte med andre. Og hvordan berører disse møtene oss og våre konstruksjoner om oss selv og andre?

Dette er en erfaring som jeg tenker å ta med meg i mitt arbeid med fremmede kulturer. Hvordan tolkninger kan påvirke oss, selv om det er kun tolkning og ikke virkelighet.

4.1 "Vi", "dem" og "Dere"

Master i Familierapi legger vekt på kontekst, kontekstavklaring og rammene rundt. Hvem som snakker med hvem og om hva? For å forstå et fenomen må det først og fremst settes inn i en ramme eller kontekst, slik at det gir oss en mening. Konteksten avklarer i hvilke rammer vi skal forstå en setting, historie eller erfaring. Jeg ser det slik at konteksten både i språkbruk og fra kultur perspektiv, der den begrenser og muliggjør handlinger og valg. Mens samfunnet er som sett institusjoner der rammen er for handlende subjekt, er kultur utgjør et repertoar av mulige strategier som subjektet kan bruke for å nå sine mål (Thorbjørnsrud og Engebrigtsen 1995).

I denne undersøkelsen som går ut på å studere informantenes opplevelser og erfaringer av personer med innvandrerbakgrunn, opplever jeg konteksten som et avgjørende element for å forstå først og fremst tema og informantenes fortellinger om tema. For å definere kultur, må det avklares i hvilken kontekst er det kultur skal defineres i. Handler det om arbeidsplasskultur, min egen kultur eller innvandrerkultur etc. For å forstå hva informanten mener med noen fortellinger, måtte jeg gå tilbake flere ganger å høre på bånd og lese transkriberingen. Blant annet brukte informanten pronomene "vi", "dem" og "dere". Først ble jeg undrende på pronomen informantene tok i bruk, deretter forstod jeg informantenes budskap. Her forekommer pronomen for å avklare konteksten i språkvitenskap, og for å avklare i hvilke rammer budskapet forekommer.

¹⁵ Ved kontekst mener Bateson den kommunikasjonsmessige, meningsbærende ramme vi forstår noe innenfor, og som hjelper oss å tolke det som vi forstår inne i denne rammen (Hårtveit&Jensen 2004:82)

Informanten, barnevernpedagogen Lisa, forteller om hvordan hun jobber med innvandrerfamilier og bruker ordet ”vi”, som jeg ser det er et kjennetegn ved henne og andre fagfolk inkludert meg selv. Hun sier;

”Alle familier er like her, vi jobber på samme måten, men det som er unikt i vår bydel er at vi har veldig mye tiltak, du kjenner til det..”.

Informanten snakker om fagpersoner som en del av de samfunnsinstitusjoner, hvilke tiltak hjelpeapparatet har å tilby disse familiene. Videre forteller hun om hennes opplevelse av hvordan innvandrerfamilier opplever hennes opptreden overfor dem; *”..kanskje en er mer tålmodig i minoritetsfamilier. Og de kanskje opplever at vi ikke er det..”.*

I følge Nylehn og Støkken (2002) bruker profesjonelle ”vi – de” betegnelser og med det plasserer seg og andre i sosiale kategorier. Slik jeg ser det, handler det om å se seg selv i forhold til de brukerne de kommer i møte med. ”De” er klienter, som trenger støtte fra hjelpeapparatet og ”vi” er barnevernpedagoger, samfunnsrepresentanter. Ved å operere med en slik kategorisering, kan forhold som selvvurdering og selvhevdelse komme inn. ”Vi”-grupper kan få en definisjon som inngrupper, mens ”de”-grupper blir utgrupper (ibid). Det kan sies at når man går innenfor diskriminering kan slike konstruksjoner utføres. I dette tilfelle handler det ikke om diskriminering, men vil heller tenke at det berører for-forståelsen av hvem tilhører hvor. På en annen side kan det angå den ”korrekte” konstruksjonen som blir praktisert på hennes arbeidsplass.

Videre i samtalen gir Lisa en forklaring av hennes opplevelse av minoritetsgrupper med det jeg forstår som en belysning på attribusjonen av atferden som er avgjørende for sosiale identifikasjonen (ibid).

”...så å si dere har en sånn fordel. Dere er tospråklig, dere har to kulturer, se på det som en ressurs. Det er en ressurs, å ha så mye kunnskap.. om det å vokse opp, samtidig har det både fordeler og ulemper.. men det trengs i dette samfunnet og.”

Informanten bruker pronomen ”dere”, dette gjør at hun inkluderer meg i hennes fortelling om hennes møte med innvandrer klienter. Jeg forstår det slik at min etniske bakgrunn blir synlig, og informanten ser meg som en del av gruppen hun forteller om. Jeg antyder at min synlige etniske bakgrunn blir en kontekstmarkør, som klassifiserer hvilken bestemt kontekst som fremtrer. Videre tenker jeg at informantens fortellinger springer ut ifra en positiv kontekst, der hun snakker om kulturelle ressurser og det blir mer rom for å inkludere meg. Det ligger et

faktum i det, at jeg snakker flere språk og har en del kunnskap om minst to kulturer. Men hva er det som får meg til å reagere på informantenes bruk av ”vi”, ”de” og ”dere”?

For det første føler jeg en gjenklang av etnosentrisk¹⁶ holdning fra informanten, der hun bruker pronomen etter hvilke retning tolkningen tar. ”Vi” er fagpersoner, som møter innvandrere grupper. ”De”, brukes for å klassifisere innvandrere grupper som tar imot hjelp. Det kan tydes som den gruppen som er ”fjernt” fra vår klassetilhørighet. Jeg velger å klargjøre ”dere” som bruk i en positiv forstand, der jeg blir en del av den gruppen hun på samme tid tar avstand fra. På en annen side får jeg en plassering med brukergruppe i informantens fortelling, og dette berører mine konstruksjoner om min profesjonelle identifikasjon. For det tredje er jeg klar over min etniske bakgrunn, men kan bli for personlig når andre bruker den for å definere eller forstå meg. Jeg er mer enn bare et individ med etnisk bakgrunn. Samtidig ønsker jeg å bidra til å nyansere til et bedre bilde av minoritetsgrupper med innvandrerbakgrunn. Hvor ofte er det vi hører at den norske fotballspilleren Moa gjør det bra på tippeligaen. Mens en person med innvandrerbakgrunn som raner kiosken, ikke blir omtalt som norsk men heller av utenlandsk opprinnelse. Dette omhandler den tredje måten jeg tolker informantens fortelling, stereotypier som en del av vår måte å forholde oss til verden. Som jeg representerte i kapittel 2.6 kan stereotypier være positive og negative. Lisa forteller at kanskje familiene ikke opplever at barnevernet er tålmodige med dem. Jeg forstår det slik at dette kan være basert på personlige stereotypier. Det samme gjelder når hun sier at alle som har en annen kulturell bakgrunn har kunnskap som er en kan brukes som kan være en ressurs. Jeg tenker selv om en person kommer fra en annen kultur, er ikke det nødvendig at vedkommende har mer kunnskap om det flerkulturelle enn en norsk-etnisk.

I denne åpningen av analysen og resten av oppgaven tar jeg mine refleksjoner og forståelser av informantens tolkninger. Først og fremst handler det om refleksjoner om mine konstruksjoner av meg selv og det jeg må forholde meg til. I dette tilfellet mine forståelser av informantens forståelse (av meg selv). Det handler også om det Bateson kaller for doble beskrivelser, der fenomenet blir sett fra ulike vinkler, hvor man vektlegger ulike aspekter. Dette er for å berike, varierte forståelser av det observerte fenomenet (Ølgaard 2004). I dette tilfellet, jeg opplever meg selv som norsk, helt til konteksten spesifiserer noe annet. Det

¹⁶ Etnosentrisme handler om å sette sitt eget perspektiv og sin egen kultur i sentrum når man betrakter verden rundt seg (Bøhn og Dypedahl 2009).

gjenspeiler blant annet det som blir diskutert i oppgaven, handler det om kultur eller individ? Også berøres maktbegrepet og terapeuten som representant for samfunnet.

Informantene er i stor grad opptatt av å forstå klienter med innvandrerbakgrunn i lys av kultur- og individ- perspektivet. I den grad omhandler den første delen av analyse kapitlet nettopp dette.

4.2 Handler det om kultur eller individ?

Når vi gjenforteller en historie eller en erfaring skapt i relasjon med andre mennesker, beskriver vi ofte hvordan vi forstår og opplever historien eller vedkommende. Informantene formidler deres historier om klienter de møter i det flerkulturelle møte. Jeg har valgt å se på informantenes forståelse og opplevelse av sine klienter. I dette kapitlet skal jeg drøfte fra hvilket aspekt er det informantene ser sine klienter. Er klientenes historie sett fra et kultur- eller individ- perspektiv. Blir vi mennesker sett som et unikt individ i seg selv eller er vår kulturelle bagasje og medfødte tilhørighet like avgjørende når vi skal fremstilles? Drøftingen skal konsentrere seg om informantenes forståelse, avhengig av deres erfaringer og kunnskap om det flerkulturelle individet. Det skal også inkluderes min forståelse av fortellinger.

4.2.1 "Det handler ikke om kultur – nå lenger"

Kultur fokuserer på den historiske overleveringen og dens sosiale funksjon (Eriksen 2001). Når vi snakker om menneskers kultur, snakker vi ikke om de aspektene ved mennesket som er naturlige eller medfødte, men om de tillærte og fremdyrkede aspektene som blir samfunnsmedlemmene tildelt gjennom den livslange sosialiseringprosessen. Et enkelt menneske er i stor grad et produkt av sine relasjoner til andre mennesker. Slik jeg har tatt opp i kapitel 2.3 om tillærte koder som ligger bak alt det vi gjør, tenker jeg det handler om en sirkularitet, der kultur påvirker mennesket og mennesket påvirker kultur. Kun samhandling i fellesskap lages en felles "sannhet". Sosialiseringprosessen er en kontinuerlig veksling mellom læring, avlæring og nylæring. Vår livserfaringer, reflekteres i vår kultur. Eriksen (2001) legger vekt på at det er umulig å definere mennesket rent fra kultur eller individ?

Antropolog Martin Heidegger og Hans Georg Gadamer mener at mennesker har tendenser til å forestille seg noen vesentlige egenskaper som ligger ved mennesket. Når de har flere slike forestillinger om et fenomen eller en gruppe, har vi det Gadamer kaller for-forståelser

(Anderson 2007). Det vil si, informantene legger vekt på tidligere for-forståelser som gir dem en forestilling om gruppen, men det har endret seg.

Alle informantene forteller at i starten av deres arbeid med mennesker med innvandrerbakgrunn, la de vekt på kultur som et vesentlig element i forventning om hvordan klienten ville være. Blant annet barnevernpedagogen Lisa sier;

”Når jeg jobber, må jeg se hvert enkelt som et individ, med hver sin historie. Og det er, om du har pakistansk, vietnamesisk eller marokkansk opprinnelse, så mange forskjellig historier, familier, individ, hvem er de?”.

Slik jeg ser det; Lisa legger vekt på det som er vist i teorikapittelet 2.3; de individuelle trekkene har egenskaper som er omformet i samspill med omgivelsen, eller og er arvelige og medfødte (Bøhn og Dypdedahl 2009). Jeg forstår at informantens forståelse, avklaring av kontekst i forhold til individ, er et viktig element. På en annen side tenker jeg det kan handle om hennes rolle og hva slags forventninger hennes arbeidsplass forventer av henne. Blant annet er barnevern pliktet til å utarbeide individuell plan for barn med behov for langvarige koordinerte tiltak¹⁷. Eller kan det handle om det som er politisk korrekt? Mål om likestilling og ikke diskriminering for etniske minoriteter¹⁸.

Hva som gjør at det oppstår en endring? I førsteordens forandring der den type forandring som kan finne sted innenfor den selvforståelse eller konstruksjon vedkommende allerede har (Jensen 2001). I studien kommer informantenes tolkninger om forandring i mer av den annenordens forandring brukes på det som i perspektiv av førsteordens forandring ser som en løsning. For i perspektiv av den annenordens forandring avslører denne ”løsningen” seg som hjørnesteinen i det problem man forsøker å finne en løsning på (Watzlawick, Weakland & Fish 1996:96).

Psykologen Maria illustrerer sin forståelse av den endringen med en rekke erfaringer som ga henne flere preferanser.

”..ja...i starten så var det veldig typisk å gå med en, en holdning som er veldig kulturbasert. Jeg jobber med mennesker med forskjellig kulturbakgrunn og det lot jeg farge meg veldig mye, men i de siste årene så har jeg lært meg at det ikke handler om kultur, men det er mer rettet mot hvilke kvinner er det som kommer til senteret”.

¹⁷ Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992, § 3-2a

¹⁸ Om Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion (diskrimineringsloven): NOU 2002

I likhet med annenordens forandring, løfter Maria situasjonen opp av den paradoks- fremmede felle som er skapt av selvrefleksiviteten i den etterstrebede løsningen og plasserer den i en ny ramme. Å finne nye rammer vil forandre den forståelse eller følelse som er knyttet til de situasjoner man opplever (ibid). Det handler om å gi opp gamle rammer og erstatte dem med nye for å utvide våre konstruksjoner, verdensbilde, forståelse og løsninger. Maria er opptatt av hennes erfaringer som gjør at det oppstår en forskjell og nye rammer blir dannet for tolkning av det flerkulturelle individet. Jeg ser hennes forståelse med det antropologen Bateson kaller for ”forskjell som gjør en forskjell” (Andersen 2007:28). Forskjellen som gjør en betydning, er den forskjellen som er passe stor og over tid vil den danne en forandring. Dette sier Maria med; *”Den endring kommer selvfølgelig med erfaring med mennesker fra ulike bakgrunn der kultur ikke kan forklare eller definere en person”*. En annen måte å forstå Marias utsag kan handle om hennes unge alder da hun begynte å jobbe ved senteret og utvikling av erfaring ved senere tid.

Grete er mer opptatt av personlige egnethet, relasjonen og samspill med personer med innvandrerbakgrunn. Hun er bevisst på refleksjonen rundt hva det vil si å være flerkulturell;

”De såkalte innvandrere familier kan være fryktelig forskjellige. Det kan være like meg, eller kan være veldig ulik meg. De kan også være lik norsk familie.. det kommer veldig, veldig an på og hva slags.. M en i dag så vet jeg, er det en pakistansk familie, så vet jeg at de kan være veldig, veldig forskjellige..”

Informantene beveger seg i en prosess i å gå fra erfaring til for-forståelse. – som en del av deres tolkninger¹⁹. De nye erfaringer informantene snakker om har påvirket og forandret for-forståelsen (Andersen, 2007).. Videre i samtale med biveilederen Grete, illustrer hun det slik; *”..i og med, vi jobber med ganske mange og forskjellige, så fikk jeg fort et bredt aspekter..”*. På samme måte er Maria også opptatt av denne forandringen og sier, *”... at jeg merker at selv om en kvinne er fra Pakistan tenkte og reagerte som hun gjorde, betyr ikke det at neste kvinne fra Pakistan vil gjøre det samme”*. Hun reflekterer over hennes for-forståelser som blir forandret og jeg velger å forstå at det skjer en annenordens forandring. Informantene sier noe om nye erfaringer endrer deres for-forståelser, dette er grunnlaget for at de har endret synet på klienten, fra kultur til individ. Samtidig tenker jeg det handler om det Andersen kaller for den

¹⁹ I likhet med den hermeneutiske sirkelen som består i, at hver gang individet forstår noe vil det være på bakgrunn av en for-forståelse.

rational viten, som går ut på å vite, fatte og begripe, og som kan sammenfattes gjennom tankene ut i praksis²⁰ (ibid:142). Det kan handle om repertoarer av tale- og handlemuligheter.

Min oppfatning av informantenes tolkninger i denne endringen er at det oppstår en kombinasjon av nysgjerrighet og tålmodighet for det ukjente. Slik jeg ser det skapes det rom for det Bateson kaller for doble beskrivelser, her dannes informasjon av ny logisk type ved sammenstilling av beskrivelser av fenomenet ut fra ulike vinkler, hvor man vektlegger ulike aspekter (Anderson 2003). Ved doblebeskrivelser har man mulighet til å oppnå mer varierte forståelser av fenomenet som studeres. På en annen side tenker jeg dette kan handle om det Bateson kaller for somatiske²¹ forandringer. En annen side å se denne forandring på er som nevnt i kapittel 2.5, kartet er ikke terrenget. Informantene kan ha tolket og definert innvandrere grupper for fort, før de ble kjent med dem og deres forskjeller. Konsekvensen springer ut i fra relasjoner informantene har til gruppen og samspillet blir sirkulært.

Informanter opplever sin forståelse av brukergruppen sett gjennom erfaringer som gir andre konstruksjoner om det flerkulturelle individet. De også legger vekt på kunnskap de har om gruppen i dag enn tidligere. Kan det handle om økt kompetanse på arbeidsplassen eller økt erfaring? Informantenes refleksjoner også er med å si noe om avstand mellom kart og terrenget. Men er det slik at informantene er fullstendig fri for for-forståelser, der de operer kun i terreng uten å trenge kart?

4.2.2 Eller gjør det...?

Informantene forteller om sine refleksjoner som bidrar til å endre for-forståelser, likevel hører jeg gjenklang av motsigelser når vi snakker om kulturelle eller individuell vektlegging. Dette kan bant annet handle om det som ble presentert i kapittel 2.3; at det er vanskelig å skille mellom kultur og individ. I samtale med barnevernspedagog Lisa, først forteller hun at det er individet som er i sentrum og ikke kultur;

”.. men hos oss er bekymringsmelding utgangspunkt i det første møte. Så det er jo i forhold til barnets problematikk...., du legger opp samtalen i forhold til det. Det spiller ikke noe rolle om de kommer fra Somalia eller Italia eller..”.

²⁰ Praksis kan man sammenfatte igjennom uttrykk og forming.

²¹ Somatiske forandring, som er immanent i den enkelte og handler om hva som kan skje under den enkelt individliv.

Lisa beskriver at på hennes arbeidsplass er det retningslinjer på hvordan en sak blir håndtert. Samtidig er hun også opptatt av den kulturelle bakgrunn barnet eller familien har.

”Så det er vår oppgave å forstå barnet i familien, og i kulturen og i den religionen de tilhører. Uansett. Og det kan være veldig forskjellig når du jobber med ulike minoriteter.. ikke sant? Og det er jo forskjellige innvandrere i Norge.... Men klart, når du har jobbet i mange år med ulike minoritetsgrupper, så er det en fordel å ha erfaring og være kjent med ulike kulturer”.

En av mine oppfatninger av informantenes utsagn går ut på at hun er mer opptatt av kulturelle forskjeller innad i minoritetsgrupper, enn individuelle eller kulturelle forskjeller innad de familiene hun møter. Men, samtidig kan jeg inkludere blant annet kulturell kompetanse som innbærer evnen til å forstå prosesser og kunne kommunisere i en flerkulturell setting. Slik jeg viser i kapitel 2.3.2 kan Lisa være bevisst på sin kulturkompetanse, for å forstå og finne en felles plattform for å forholde seg til samme fenomen. Det er slik at man både unngår kulturelle forskjeller som en generalisering og for å respektere forskjeller mellom klient og terapeut. Det også kan omhandle den komplementære relasjonen, der terapeuten og klienten punkterer på ulikheter, der de utfyller hverandre (Jensen 2001). På en annen side opplever jeg at barnevernpedagogen Lisa ønsker å jobbe med minoritetsbarn på lik linje med de etnisk-norske, samtidig blir hun opptatt av den kulturelle forskjellen. Hennes ønske kan handle om å gjøre det rette ut i fra det etiske og moralske diskurser hun er drevet av. Eller det kan gjelde å handle ut ifra det som Lisa opplever intellektuelt korrekt. Muligens har hun en bred kulturkompetanse og ønsker å bruke det. Slik jeg forstår det er også Lisas syn på å møte personer med en annen kultur knyttet til det å ha en høy grad av erkjennelse av forskjellige verdier og normer som er sentrale i forskjellige kulturer (Bøhn og Dypedahl 2009).

I kapitel 2.6 viser jeg til Bøhn og Dypedahl (2009) som tar opp stereotyper, som er en generalisering for å kategorisere og kartlegge våre forventninger av verden rundt oss. Jeg ser en sammenheng mellom dette og kart og terreng som er tatt opp i teori kapitelet 2.5, virkeligheten (terreng) og forestillinger vi har om virkeligheten (kart). Psykologen Maria er opptatt av at hver klient skal møtes som et unikt individ, samtidig i hennes fortelling sammenligner hun kvinner fra vesten og kvinner fra andre ikke-vestlige land. Og når hun har den informasjonen vil hun vite hvordan kvinnen tenker. *”Ved å vite hvordan en kvinne tenker, på bakgrunn av det samfunnet og den kulturen hun er oppvoks i.. da”.* På den ene siden kan dette utsagnet angå det terapeutiske systemet, der terapeuten blant annet studerer hvem er det som skal til terapi (Anderson 2003). Som Tom Andersen (2005) formulerte det; hvem kan tale med hvem om hvilket problem på hvilken måte på hvilket tidspunkt? (:75). På en annen måte

kan Marias refleksjon oppsummeres slik; ”kvinner fra samme samfunn, kollektiv eller individuelt, tenker likt”. Det er også en underliggende ekspertholdning ved denne refleksjonen. Hun legger til at hjelpen klientene trenger er den samme, men forutsetningene for å ta imot hjelp kan være farget av kulturen. Med andre ord en norsk kvinne og en arabisk kvinne kan trenge den samme hjelpen, men måten de mottar og bruker den er forskjellig avhengig av kulturell bakgrunn. Kan dette angå måten klienter kartlegges på arbeidsplass til Maria? Hennes utsagn kan også forstås med, en for vid kulturkompetanse. Som jeg forstår Maria har hun en sterk selvsikkerhet på sin kompetanse, samtidig som hun er farget av kategorisering og identifisering. Da undrer jeg på; bidrar kulturkompetanse til å fri oss fra våre stereotypier?

Boveileder Grete uttrykker at hun blir styrt av sine for-forståelser og erfaringer når hun skal møte en brukerfamilie for første gang. ”*Jeg tror det handler mer om hva jeg vet om de på forhånd, slik at jeg skal sammenligne dem med andre*”. Hun viser til sin bevisste normative generaliseringer, slik at hun kan forstå familien bedre. Jeg oppfatter hennes utsagn som legger vekt på kartet er noe annet enn terrenget, noe som også kan utgjør hennes virkelighet forståelse (Jensen 2001). Jeg tenker det kan handle om generalisering og kan være både positive og negative stereotypier. Samtidig velger jeg å se utsagn med fokus på bevegelsen fra del til helhet, og tilbake (Andersen 2005). I dette tilfelle, vil informantenes samspill gi mening til den enkelte og omvendt. I motsetning til både psykologen Maria og barnevernpedagogen Lisa er Greta opptatt av selve familien og ikke den kulturelle bakgrunn. Samtidig sier hun noe om tendensen til sammenligninger etter hun har gjort seg erfaring av gruppen. Det essensielle i denne sammenheng er at Grete gir rom for doble tolkninger, der hun ønsker å forstå familien sett fra både kulturelle og individuelle aspekter.

Nå skal jeg vende blikket mot det informantene anser som viktig tema i samtale om opplevelse av klienter med innvandrerbakgrunn.

4.2.3 Møte med en annen klasse enn min

Jeg har valgt å se på informantenes fortelling om forståelse av klasse og klasseskiller, der det brukes som en forklaringsfaktor i det flerkulturelle møte. Det som går igjen hos informantene er økonomi og utdanning som er variabel for klasseskiller. Slik jeg representerer klasse under kapittel 2.2.1, fra tidligere historie der både Ludvig Holberg og Christian Tulling til dagens historiker Knut Kjeldstadli er opptatt av grupperinger/ klasseinndeling, og hvem skal tilhøre

hvor i samfunnsstrukturen. Jeg spurte informanten om hvordan de kartlegger en familie med flerkulturell bakgrunn. Barnevernpedagog Lisa svarte; ”Og det er også *klassespørsmål oppi dette her*”. Videre forteller Lisa at det er lettere å identifisere seg med de fra samme klasse som henne, enn dem som er fra en annen klasse. De fra for eksempel en høyere klasse vil ikke ”matche” henne idet hele tatt. Først og fremst forstår jeg dette med Tullins syn på klasseordningen, og der individet måtte bli i sin egen klasse for å få en fullstendig tilhørighet. Men samtidig vil denne tilhørighet sikre mot forsøk på utjevning. En annen måte å se Lisas utsagn på er at hun legger vekt på den personlige frihet som Holberg er opptatt av. Hun blant annet kan mene at individer fra samme klassetilhørighet har noen kjennemerker som gjør at det blir lettere å forholde seg til hverandre. Jeg mener dette kan også forstås med maktperspektivet, der i likhet med Foucault forståelse av makt, den viser seg i alle sosiale forhold. Det kan handle om Lisas holdning og erfaring til maktbruk som kan være både positivt og negativt. Skeptisk tenker jeg, er det slik at alle som tilhører en klasse skal forbli i den klassetilhørighet for ikke å skape utjevning? Kjeldstadli (2008) minner om at klasseplassering ikke er for evig og alltid, kampen om klassifiseringen av verden er også en del av klassekampen.

På lik linje, iverdier Grete forteller om viktigheten av arbeid og det å finne sin plass i samfunnet. Hun legger vekt på at ethvert samfunnsmedlem må ha en rolle i samfunnet, slik at de blir inkludert og kan bruke sine ressurser for styrke fellesskapet. Jeg opplever at Grete også legger vekt på tilhørighet i samfunnsklassene. Samtidig hører jeg gjenklang av inkludering og likeverd som er hovedperspektivet i hennes utsagn. Videre forteller hun om hennes observasjoner av familier med innvandrerbakgrunn som ofte har færre ressurser enn andre etnisk norske familier. Dette er på grunn av at familiene blant annet ikke er i arbeidsmarkedet, har ikke tilstrekkelig med inntekt i forhold til familiemedlemmer osv. Samtidig sier hun; ”*men noen ganger opplever man også i noen familier der foreldrene jobber veldig mye, ikke sant. Som kan også gjøre at barna lider under det*”. Dette opplever hun vanskelig ved å se barn ikke får nok tilgang på tid med foreldrene. For det første ser jeg dette i lys av Kjeldstadli (2008) sin forklaring på bevegelse av arbeiderklasse, som går ut på at arbeidsmarkedet med lav lønn og få formelle krav til kvalifisering. Samtidig tenker jeg dette utsagnet gjenspeiler de forventningene som samfunnet har til hver enkelt. Men, på samme tidspunkt kan diskursen hos foreldrene ikke tilsvare diskursen hos informanten. Det kan forstås å bevege seg fra det å være ”gode foreldre” til å bli sett på som en type ”omsorgssvikt”.

Det kan også ses i lys av det Karl Marx kalte for den industrielle reservearmeen, ved oppgangstider tas det inn mer arbeidskraft og det er de som blir skjøvet ut først av arbeidsmarked i trange tider (ibid). Dette er i samsvar med den registrerte arbeidsledigheten som viser at innvandrere er høyest utsatt ved nedgangstider og vi så det tydelig under finanskrisen i 2008. Det har også å gjøre med at mange var ansatt i bransjer som ble hardt rammet og på grunn av manglende kompetanse eller kvalifikasjoner var de første som måtte gå. Her handler det om makt, de svake forsvinner først ut av arbeidsmarkedet. En annen måte å forstå Gretes utsagn, kan en god inntekt være nødvendig for familien for å forsørge andre familiemedlemmer i sitt hjemland. Tilslutt ønsker jeg å tilføye motsigelser i fortellingen til Grete. Hun både sier at noen familier har lite inntekt, og det er problematisk. Samtidig ønsker hun ikke å se at foreldrene jobber for mye. Kan det siste kan ha noe å gjøre med hennes syn på hvordan barn skal oppdras og følges opp i hverdagen? Eller kan det handle om hennes selvopplevde barndom som tilsvarer eller motsvarer de observasjonene hun gjør.

Alle informantene legger vekt på familie og familiestørrelse som en del av forklaringen til at innvandrerguppen går inn i en underklasse-posisjon. Boveileder Grete forteller om hennes opplevelse av familier med innvandrerbakgrunn.

”Vi jobber med familier som har mange barn, noen har opptil 10 unger...da er det for mye for mor og far å ha 9-10 unger altså. Det er en utfordring..... man er avhengig av to inntekter”.

Familiens økonomi er avgjørende for livsstil, helse og fremtiden. Familier med få økonomiske midler bosetter seg ofte i kommunale boliger med dårlig standard. Barna vil vokse opp med andre barn som lider under samme fattigdom og på grunn av konsentrasjonen av lavtlønte, rusmisbrukere og andre med psykiske lidelser i kommunale boliger er barna mer utsatt for langt dårligere levevilkår. Frønes og Strømme (2010) tar opp sammenheng mellom familier som lever av overføringer og ikke lønnsinntekt, og barneantall. Samtidig inkluderer han høye fødselsrater kan være forankret i religiøse og kulturelle mønstre. En måte å forstå Gretes utsagn er å se nærmere på hvem og hvor disse familier kommer fra. I samtale med en somalisk dame lurte min kollega på hvorfor få mange barn når det er så hardt å oppdra dem?

Damen svarte; ”vi kom til Norge bare jeg og min man og vi har ingen familie enn våres barn. Derfor er det viktig at vi får mange barn slik at de blir en stor familie. Med søsken vi erstatte tanke, onkel og besteforeldre. Tenk så trist hvis vi fikk bare to eller tre barn. (:somalisk dame)

Jeg tenker mange kommer fra land der det ikke er noen velferdsstat. Man får mange barn som en del av sikkerhet for å klare seg i samfunnet. En annen måte å forstå Gretes utsagn er å kunne spurt henne hva hun legger i det å ha barn og barnsoppdragelse. Hva vil være utfordrende osv. Jeg tenker det handler om den livsverden den enkelte har. Kanskje Grete er styrt av hva som er riktig et barn skal ha tilgang til og ikke tilsvarer hennes forventning når det er flere barn i en og samme familie.

I motsetning til Grete, forteller psykolog Maria om hennes måte å kartlegge kvinner som kommer til krisesenteret.

”Sammenligner mellom, er det en kvinne som kommer fra vesten, så kartlegger jeg ikke om familie og nettverk og type ressurser som de har der da, mens en som kvinne fra for eksempel fra et typisk mer kollektivt, tar jeg like mye med familien med i samtalen, og kanskje i mye større grad..”.

Maria er bevisst på forskjellen om kvinne kommer fra et individuelt eller kollektivt samfunn. Jeg tenker det er til hjelp å se på bakgrunnen til klienten, se på hvilke nettverksdialoger som kan benyttes. Samtidig sier hun noe om at de som kommer fra ikke-vestlige land ikke nødvendigvis trenger slik kartlegging. Jeg opplever utsagnet bryter med nettverksdialoger hos Jaako Seikkula²² og Tom Andersen’s tanke om å åpne for alle stemmer og for rom og mulighet for refleksjon. Jeg tenker dette gjelder alle klienter, uavhengig bakgrunn.

På en annen måte kartlegger Grete klasse killer etter boligområder og ytre bilde barna representerer; *”.. og det kan være nærest hvilken adresse de bor i, til hvilke klær man møter de har på seg..”.* I likhet med Minuchin som legger vekt på fattigdom og diskriminering som det mest begrensende for systemets utvikling (Jensen 2001), er informanten opptatt av familiens begrensninger på grunn av den dårlige økonomi. *”Hvilke adresse”* – gjenspeiler at det er kommunalbolig barnet bor i. Dette minner meg om en unggutt jeg følger opp, jeg tilfeldigvis traff han på vei til T-banestasjonen. Han forteller at han hadde vært på fotballtrening og ble kjørt av foreldrene til en medspiller. Jeg spurte gutten; hvorfor kjørte de deg ikke hjem, det er bare et stopp unna? Gutten svarte; for jeg ønsker det slik. Jeg forstod imidlertid at gutten ikke ønsket at lagkameraten og hans foreldre skal oppdage hvor han bor. Boligområdet ville avsløre hvilken sosiale klasse hans foreldre tilhører.

²² Nettverksdialoger hos Seikkula; hvem som kjenner situasjonen og har uttrykt bekymring, hvem som har anledning til og kan være til hjelp og hvem som bør invitere, behandlingsteamet eller det offentlige. Familiens eller nettverkets egne ressurser hentes fram for å være til hjelp for å gjennomføre prosessen (Seikkula&Arnkil 2007).

”Hvilke klær de har på seg” – forteller om familiens økonomiske situasjon. Ofte observerer vi barn med klær som er enten for store, det kan bety at de har arvet klærne, eller for små, det kan bety at de har vokst ut fra størrelsen på jakke eller bukse. Også ser jeg at noen barn har for lite klær på seg om vinteren. En annen måte å se dette er ved å trekke studie av pakistanere i London på 1960- tallet argumenterte sosiologene John Rex og Robert Moore for at pakistanere ble gjort til en ”underklasse” på grunn av systematisk diskriminering på arbeids- og boligmarkedet. Det viste seg at pakistanere hadde dårligere boliger enn engelskmenn. Den pakistanske forskeren Badr Dahya viste at den ”lave” pakistanske levestandarden var forenelig med pakistanernes egne økonomiske prioriteringer. I Følge Dahya betraktet pakistanerne den engelske vektleggingen av høyboligstandard som en sløsete og irrasjonell tenkemåte. De foretrakk å bruke inntekten sin på andre måter og valgte derfor å bo i leiligheter som britene ville betrakte som kummerlige. Forskjellen skyldes delvis en kulturell forskjell og ikke åpenbar klasseforskjeller (Eriksen og Sørheim 2006). En annen forklaring jeg erfarer fra min praksis er at mange familier ønsker å bo sentralt, i nærheten av moskeer, butikker med varer fra hjemlandet og naboer som deler samme språk eller etnisk bakgrunn.

Utsagnene til informantene velger jeg også å forstå i sammenheng med maktperspektivet. Det er informantene som definerer hva som er ”bra” og hva som er ”mindre bra”. Dette kan føre til tilhørighet og grupperinger, fagpersoner kontra personer/klienter med innvandrerbakgrunn.

I dette kapitlet har jeg tatt for meg informantenes tolkning av klasseforskjeller som innvirkning på individet med innvandrerbakgrunn. Informantene forteller om deres holdning til å se på klasseskiller og klasseplasseringer som en del av årsaksforklaring – hvordan skal jeg forstå den enkelte. Ved å utvide sine refleksjoner i forståelse av det flerkulturelle individet, gis det en feedback av at informantene er mer bevisst på sine for-forståelser og kategoriseringer.

4.2.4 oppsummering av del 1

Hva forteller informanten om deres opplevelse av møte med klienter med innvandrerbakgrunn? Hittil i undersøkelsen ser jeg at alle informantene er opptatt av å møte sine klienter i lys av et individ perspektiv, og forteller om deres bevegelse fra kultur - til individ fortolkning. Det legges vekt på tidligere og nye erfaringer for å skaffe nye rammer til forståelse av det flerkulturelle individet. I denne tolkningen viser informantene at det har skjedd en endring av deres for-forståelser, samtidig ser jeg bevegelsen mellom kultur og

individ er sirkulær. Informantene blant annet sier at de er opptatt av individet og ikke kulturen, samtidig er de opptatt av de forskjellene som er innenfor forskjellige minoritetsgrupper.

Hvordan bruker de klassebegrepet i sine tolkninger? Informantene bruker klasseperspektivet forskjellig. Barnevernpedagog bruker klassebegrepet knyttet til diskurser i samfunnsstruktur og inndeling. Boveileder Grete blir opptatt av inkluderingspolitikk når hun snakker om klaseskiller. Mens Maria er styrt av kartlegging i hvordan hun skal håndtere sin profesjon når hun møter kvinner fra andre samfunnsstrukturer. Hva kan det handle om? Blant annet familietilhørighet, familiestruktur og dets posisjonering i samfunnet er med å forme våre diskurser om hvordan individ skal markeres i samfunnet. Det kan også handle om hvordan informantene skiller klasse fra kultur. Er det sirkulære konstruksjoner her også?

I 2 delen av analyse kapittelet skal jeg gjør rede for hvilken posisjon har informanten – ekspert eller ikke ekspert i møte med klienter med innvandrerbakgrunn?

4.3 Informantenes rolle

Hva skjer når mennesker med forskjellige verdier og normer møtes? Og hvordan reagerer vi når vi møter mennesker med diskurser fullt av motstridende verdier av våre? Blir vi påvirket av andres verdier og tro, både profesjonelt og personlig?

Nå skal jeg ta for meg betydning av den menneskelige relasjonen. For det første skal jeg legge vekt på informantenes tenkning rundt sin rolle i møte med det flerkulturelle. Jeg vil se på deres opplevelse av profesjonelle og personlige konstruksjoner i integrasjon med det flerkulturelle. Jeg forstår informantenes tolkninger i likhet med antropologen Batesons grunnleggende syn at menneskelig samspill bare kan forstås kybernetisk, det vil si sirkulært (Jensen 2001). I denne oppgaven velger jeg å se på annen-ordens kybernetikk som en del av mine tolkninger. For det andre blir fagpersonens rolle etterspurt. Er fagperson en samfunnsrepresentant eller sosialkonstruktivist? Begge temaene tar opp relasjoner som en viktig element i forståelse og opplevelsen av møte i det tverrkulturelle møte. Mer om dette i siste delen av analysen.

4.3.1 Ekspert eller ikke-ekspert

I kapittel 4.2 skrev jeg om informantenes opptatthet av erfaringer og forandringer på deres konstruksjoner om personer med innvandrerbakgrunn. På en annen side er informantene opptatt av tolkninger som representerer deres profesjonelle forståelse av det flerkulturelle. På lik linje er alle informantene opptatt av å ta i bruk ikke-vitende posisjon. Dette er både for unngå generaliseringer, makt posisjonering og for å være mer mottakelig i sin utvidelse av den flerkulturelle kompetanse.

Ikke-vitende posisjon er utformet av Harlene Andersom og Harold Goolishian, innfor den narrative tilnærmings terapi, som setter i fokus ideene om klient-terapeut-relasjon. Anderson (2003) legger vekt på er at i og med det er klienten som eier historien eller den opplevde hendelsen er det automatisk klienten som anses til å være ekspert i sitt eget liv. I spørsmålet hvordan terapeuten møter sine klienter med innvandrerbakgrunn, sier barnevernspedagog Lisa at det er viktig for henne å møte klientene der de er. I likhet sier psykolog Maria at de vurderer hver sak som enkelsak. Og boveileder Grete sier; ”*Når jeg jobber, må jeg se hvert enkel som et individ, med hver sin historie*”. Essensen her er at informantene bruker ikke-vitende posisjon for å unngå kultur som overgeneralisering. Som tidligere nevnte i teorikapittelet har man ofte tendenser til bruke kulturen som forklaring, spesielt når negative atferd forekommer av ikke-vestlige minoritets grupper. Det kan også ses i sammenheng med, å unngå normative og personlige stereotypier (Bøhn og Dypedahl 2009). På en annen side ser jeg det handler om å gå vekk fra kartet for å forstå individet ut i fra sitt eget stå sted og ikke ut i fra kulturen det tilhører. Er en slik bevisstgjøring for å hjelpe klientene på en best mulig måte eller for sin egen del? Sett fra skeptisk blick, det som er felles hos alle informantene er å utrykke seg fagligkorrekt. Men er det slik det forekommer i praksisen?

Klient-terapeut-relasjon fokuserer på samtalepartnere, der begge er eksperter. Terapeuten er ekspert i å engasjere seg i prosessen og i å etablere en dialog med klienten, hvor klients ”jeg” fortelling er i sentrum. Som Andersen (2003) kaller det; ”Klienten blir læreren” (:131). I samtale med Grete om personer med innvandrerbakgrunn og deres evne til selvreflektering, funderer hun over klientens refleksjoner ved å reflektere over seg selv.

”Det er noe med å prøve å komme ut av sine egne sko, fordi en ikke hele tiden kan sammenligne med sitt eget preferanse grunnlag... det er smertefullt å høre noen ganger, noen velger noen valg. Og du tenker; jeg ville aldri..(ler).. men det hadde kanskje vært mer smertefullt for de å velge noe jeg hadde vært komfortabelt med, ikke sant?”.

Hun gir utrykk for sin bevissthet over at det som er bra for klienten ikke nødvendigvis er gjeldende for henne. Men i og med det er klienten som er i sentrum, velger hun å akseptere de valgene. Hun stiller ikke krav til noen spesielle svar eller kunnskapsnivå, men bryter av med det Anderson (2003) er opptatt av, heller ikke dømme eller vurdere hva som er riktig eller galt. På samme tid er Grete bevisst på sine tanker og sammenligninger. Dette kan først og fremst gjelde den kategoriseringen som vi mennesker er bundet til, og etnosentriske holdninger som kan forekomme når vi møter individer med annen kultur enn oss selv.

Jeg opplever at følelser kommer sterkt frem i Gretes utsagn, og det viser blant annet at våre konstruksjoner bygges også ut i fra det følelsesmessige grunnlaget. Forforståelsen vår er preget av våre følelser, verdier, holdninger i allmennhet og i våre erfaringer (Jensen 2001). Hun setter ord på sine kroppslige utslag og sier *”det er smertefullt å høre.... jeg hadde vært komfortabelt med”*. Hun viser til det Andersen kaller *kroppslig viten*²³. Dvs. kroppen reagerer først på en situasjon, og deretter søker man frem til en forståelse av situasjonen, ved hjelp av sitt tillærte repertoarer av metaforer (2007:143). Det kan også forstås med at Grete trer i det Lawrence Kohlberg mener er moralske dilemmaer, og er situasjoner der ingen valgmuligheter er udiskutabelt riktig. I en voksen alder, vil moralen være mer eller mindre ferdig utviklet, der det vektlegges følelsesmessighet og rasjonalitet i de personlige valgene (Woolfolk 2004). Kan følelsene forekomme som reaksjon på dilemmaer. Når Grete sier, *”jeg tenker nødvendigvis det som er bra for meg, ikke er nødvendigvis bra for andre”*. Grete også uttrykker bevissthet over sine konstruksjoner som gir mening for henne ut fra hennes erfaringer. Og legger til at konstruksjoner er bestemt av den enkelte samhandling, ikke av hva virkeligheten faktisk er (Bjartveit og Kjærstad 2001).

I artikkelen til Randi Bagge (2007) angående refleksjoner omkring ikke-vitende posisjon., skriver hun at terapeuten skal vise sin nysgjerrighet, stille spørsmål, komme med kommentarer og ha en forståelse for klientens perspektiv og preferanser. Prosessen vil føre til at klienten og terapeuten snakker med og ikke til hverandre, og det skaper følelse av tilhørighet. I link linje ved bruk av en ikke-vitende posisjon for å utvide sin flerkulturelle kompetanse, der klienten blir sett på som eksperten på sin historie. Psykologen Maria henviser til dette med utsagnet;

²³ Kroppslig viten; en som fornemme situasjon fra øyeblikk til øyeblikk.

”Jo mer en kultur er annerledes enn min, så må jeg gå inn som nysgjerrig og eksplorerende person uansett, og ikke tro dette kan jeg. Til og med kvinner som er fra samme bakgrunn som meg, kan være forskjellige”.

I likhet med Andersen (2003) er Marias forståelse, forklaring og fortolkning ikke begrenset av de tidligere erfaringer, eller av tidligere erfaringer av teoretiske formulert sannhet eller kunnskap. Hun gir uttrykk for å være i stand til å utfordre både profesjonelle og personlige verdier og normer hun har fra tidligere. Kulturkompetansen blir brukt kun for å delta og skape en samtale med klienten. Maria uttrykker hennes trygghet i de erfaringer hun har gjort, der hun aksepterer at mennesker er forskjellige. Kan dette handle om erfaringer og det som forventes av henne i den profesjonelle rollen?

På en annen side er barnevernpedagog Lisa opptatt av å være fri for sine for-forståelser i møte med mennesker med innvandrerbakgrunn. Først uttrykker hun sin bevissthet rundt å gjøre seg fri for fordommer og kategoriseringer. Og så uttrykker hun ønske om å se på klienten som læreren og henne selv som elev. Jeg spør henne om i hvor stor grad ser du personer med innvandrerbakgrunn som annerledes? Lisa svarer; *”jeg er fargeblind”*. Jeg tenker at dette utsagnet er en konstruksjon som betegner det å være i en ikke-vitende posisjon. Hun er fri for for-forståelser og kunnskap om hvordan det flerkulturelle individet kan/skal være. Det hun lærer av vedkommende, er konstruert og fortalt av selve individet. Hun er åpen, mottakelig for, respekterer, lytter og er engasjert i klientens historie. Samtidig bryter hun med det Anderson (2003) mener at terapeuten ikke er en tabula rasa eller tomt lerret. Som tidligere nevnt om den hermeneutiske posisjonen; Gadamer ser at det er umulig å legge vekk våre for-forståelser i møte med andre mennesker. Det er på denne måten vi får tilgang til å tilegne oss nye forståelser, konstruksjoner og opplevelser. På en annen side, i det hun sier at hun er fargeblind, sier hun også om at de assosiasjoner som er mellom etniske-grupper og farger. Jeg forstår dette utsagnet som en motsigelse. Lisa uttrykker ønske om å ikke bære noen diskurser, ’jeg ser alle som mennesker uanhengig av etnisk bakgrunn’, samtidig sier hun noe om diskursen; ’folkegrupper deles etter farger’.

Ikke-vitende posisjon legger også vekt på språkbruk, med andre ord terapeuten skal bruke et språk som er kjent for klienten. Boveileder Grete urykker bevissthet rundt sin språkbruk når hun ønsker å få klienten til å reflektere over sine valg og handlinger.

”Det er en forskjell mellom å være 16-20 og 40 år. Men der er da å stille de spørsmål som kan få de til å reflektere over sine valg også, med tanke på familiebakgrunn, kultur eller religiøst..”.

Hun bruker språk for å møte dem både i forhold til tydelighet og modenhet, for at klienten skal forstå henne og responderer til det hun stiller spørsmål ved. På samme måte er Lisa opptatt av tydelighet og responderingen. *”for det nytter ikke å sitte der å messe blabla... masse om lover og regler, går inn der og ut der”*. Først og fremst er hun opptatt av at de må møtes der de trenger hjelp, og blir enig om hva dette handler om. Med andre ord klienten og terapeuten sammen lokaliserer problemet. Psykologen Maria forteller at det er viktig å bruke et språk som er lett å forstå, for å oppnå en dialog. Hun også setter kultur til side, slik at språket ikke blir en hindring i kommunikasjonen. *”Anerkjennelse gjennom dialog eller gjennom dette her med kommunikasjon.. Nærlig, bruker ord som er universelle og ikke kulturbetinget ...er en god start”*. Hun er opptatt av en felles språkbruk for å være i en ikke-vitende. Et spørsmål som da må stilles er; er felles språk nødvendig for terapeuten for å finne løsninger, og ikke nødvendigvis et redskap for å forstå klienten?

Som tidligere vist er biveileder Grete opptatt av å være i en ikke-vitende posisjon, men så er spørsmålet; hvem er det terapeuten skal være ikke-vitende i forhold til? Grete forteller om prosedyren barnevernet har ved undersøkelser i familiene etter de mottar bekymringsmelding. Hun sier; *” Men det å være uenig kan være en annen sak, vi kan være dypt uenig, om hva som er bra. Og det er klart at det er foreldrene som sitter med unik kunnskap om sine barn”*. Hun uttrykker at det er foreldrene som er eksperter i sin historie og at det er viktig at de blir tatt vare på og inkludert i prosessen. Men det jeg setter spørsmålstegn ved her er; er det barnet eller foreldrene som skal i varetas? Er det ikke barnet som bør anses som ekspert i slike tilfeller? Det kan handle om spørsmål som myndighet, barnet er ikke myndig, og har dermed ikke noen stemme. Det kan også dreie seg om hennes følelser i forhold til å bevare foreldrenes stemme i saken. Men i hvor stor grad skal den være?

Alle informantene er opptatt av å handle faglig korrekt. Derfor synes jeg det er nødvendig å inkludere i neste kapitel makt og posisjonering. Når ekspertrollen blir synlig og hvorfor?

4.3.2 ”Vi som viter”

I dette avsnittet skal jeg ta opp hvordan vi kan være bundet til våre konstruksjoner, og selv i et ikke-vitende posisjon kan det forekomme noen ideer om ekspertrollen og refleksjoner rundt det. Her finner jeg blant annet terapeutens bevegelse mellom ekspert og ikke ekspert. Jeg kan se det i lys av terapeutens forståelse av rolle og maktposisjon og diskursene som er med å styre oss idet daglige.

Harlene Anderson (2003) er opptatt av hvilken rolle terapeuten ikke skal påta seg i terapirommet. Blant annet at terapeuten ikke har i oppgave å rette i fortellinger, dekonstruere, reprodusere eller rekonstruere klientens historie. Barnevernpedagog Lisa forteller om hennes opplevelse av hvordan innvandrerfamilier opplever henne som samfunnsrepresentant. Blant annet, hun ser seg selv som en gruppe og familie som en annen gruppe. *”Jeg tror det er sånn så det der er.. vi som vite... hehe.. eller vi som er fra hehe... tror, de opplever at vi ikke vil forstå..”* Hun definerer *”vi som viter”*- med ekspert rollen, som legger vekt på kunnskapsforskjell mellom fagpersoner og innvandrere -familier. Slik jeg ser det, er det en punktuering for ekspert-klient definering, der det ligger en viss maktladet tone i underbevisstheten. I likhet med det Michel Foucault gjennomskuet, at makt og kunnskap er uløselig knyttet sammen. Vår kunnskap er et sannhetens regime som angir rammer for diskusjon og handling (Bjartveit og Kjærstad 2001). I Lisa's utsagn opplever jeg det jeg velger å kalle for gjenklang av autoritet og mindre rom for likeverd, mellom terapeut og klient. På en annen måte uttrykker psykologen Maria at hun anser seg selv og sine kolleger som flinke til å selvutdanne seg. Det illustrerer behovet for kunnskap og distanse kunnskapen kan medføre. Hvem er eksperten, og hvem er klienten? Tanken på klienten som ekspert i sitt eget liv, nevnt i kapittel overfor, faller bort. Her ligger det krav at den profesjonelle skal ha nok kunnskap om klientens etniske bakgrunn. I følge Eriksen (2001) er det tendens til å være opptatt av minoritetens kultur, dens holdning og de forventningene man har til gruppen, mens det er sjeldent man forventer det samme av majoriteten. Kanskje informantene opplever seg selv som medlemmer av majoritetsgruppen, dermed forsterkes kravene om å ha mer kunnskap om minoritetsgruppene.

I samtale med Maria, spurte jeg om hva som er mest utfordrende i arbeidet med minoritetsgrupper når hun selv er av minoritetsbakgrunn? Maria forteller at i hennes praksis, kan kvinner med innvandrerbakgrunn danne en venninnerelasjon til henne. Det er noe hun ikke finner passende. Hun ønsker å beholde den profesjonelle rollen, slik at det blir lettere for henne å forholde seg til relasjonen hun har med kvinnene som kommer til senteret. Jeg lurte på hva det er hun gjør for å unngå dette. Hun uttrykker sin profesjonelle rollen med; *”Det er viktig å opprette profesjonelle rolle, ikke sant. Når du ser det skjer..”* Jeg ser det slik, den ekspertrollen må komme til syne overfor klienten. Samtidig er Maria bevisst på terapeuten forståelse for klienten og ansvar for ikke å miste den nøytrale posisjonen. Her opplever jeg en underliggende, av det Foucault kaller for hverdagsmakt, som eksisterer i alle sosiale relasjoner. Maktens kraft forekommer i konstruksjoner av Marias som person og hennes kunnskap (Lundby 2003). Med andre ord, hun handler etter hvordan hun opplever sin

profesjonelle rolle krever eller forventer hun skal forholde seg til slike relasjoner. Men, jeg vil si i og med at hun selv har innvandrerbakgrunn, så må hun konstatere sin profesjonalitet for å tilhøre majoriteten? Dette fører oss siste del av analysen som tar opp diskusjonen om terapeuten er samfunnsrepresentant eller medmenneske?

4.3.3 Oppsummering av del 2

Gjennom fortellinger og fortolkninger viser informantene deres flerperspektiv metoder for å forstå det flerkulturelle individet. Slik jeg ser det, informantene bruker ikke-vitende posisjon for å unngå kultur som overgeneralisering. Hva skal det være godt for? Informantene tolkninger er dominert av det som skal være faglig korrekt og klienten er ekspert i sitt eget liv.

Boveleder Grete forteller om følelsesmessige og kroppslige reaksjoner. Samtidig er hun også opptatt av reaksjoner hos sine klienter. I dette tilfelle beveger hun seg mellom ekspert ikke-ekspert rolle, og uttrykker sin forståelse for det hun anser som forskjellige diskurser. På en annen side uttrykker både barnevernspedagog Lisa og Maria tolkninger som fremhever fagpersoner som eksperter. Den fagligkompetanse får en maktfullrolle. I tillegg til å bevege seg mellom ekspert og ikke-ekspert rolle, beveger informantene seg også i terrenget som samfunnsrepresentant.

Del 3 i analyse kapittelet omhandler hvordan møtet med klienter med innvandrerbakgrunn påvirker informantenes rolle som samfunnsrepresentant og eller medmenneske?

4.4 "Hva representerer jeg?"

I denne siste delen av undersøkelsen ønsker jeg å vise til hvordan terapeutene beveger seg mellom det å være samfunnsrepresentant der terapeuten kun representerer samfunnet og informerer om lovverket og rettigheter, eller som medmenneske som blant annet innebærer at i samhandling med klienten blir løsninger foretatt. Og hvordan disse rollene påvirker terapeutene. Dette vedrører praksis av vår rolle som terapeut, der vi forholder oss til våre stillingsinstrukser, samtidig er vi medmenneskelige i relasjon med andre. I tillegg til å være styrt av fornuft er også følelsene avgjørende for de valgene vi foretar oss.

I samsvar med Edward Taylor; at forskjellene ligger i det samfunn og naturmiljø krever av individet (Eriksen og Sørheim 2007), velger jeg å se på det samfunnet forventer terapeuten

skal representere. Harlene Anderson (2003) sier at terapeutsystem blir påvirket av terapi-kultur, organiseringsrammer og terapeutens praksis. I alle hjelpesystemer uansett om det er offentlig eller private, har tradisjoner og forestillinger som definerer rollen for hvordan terapeuten tenker og arbeider. Disse forestillinger påvirker fagpersoners oppfattelse av hjelpesystemets medlemmer og om fagpersoner betraktes som medlem av systemet, og hvilken posisjon de inntar.

er med å avgjøre om en terapeut betraktes som medlem av systemet, og hvilken posisjon han/hun inntar. Barnevernpedagog Lisa forteller innvandrers- familier ofte er skeptiske mot det hun representerer; barnevernet. Først når Lisa er samfunnsrepresentant, kan hun oppleves som konstruksjonsbærer²⁴.

Maria sier at hennes arbeidsplass består av ansatte med forskjellige minoritetsbakgrunn og det bidrar til bedre formidling av informasjon til kvinner som kommer til senteret; ”*Vi er jo en sammensetning med ansatte med forskjellig bakgrunn selv, som gjør at vi har mulighet til å ha positiv innflytelse med tanke på å forklare og informere hvordan det er*”. Dette kan forstås som om hun opplever seg selv og sine kolleger som formidlere av samfunnsregler og normer – ”*hvordan det er*”. Det handler blant annet om å ha en rolle, ’med rolle forstår vi samfunnsmedlemmenes forventninger til hvordan oppgavene som hører med til en status, skal ivaretas’ (Magelssen 2008:88). Og med status følger rettigheter og plikter, om hva som er korrekt atferd. Da er rollen; status som terapeut gir rom for flere roller ”den lyttende og ledende samtalepartner”. Samtidig status for klient vil gi rom for blant annet ”den fortellende, som ønsker å finne årsak eller løsning på problemet”. I samtale om hvordan fagpersonen møter individ med innvandrers-bakgrunn, reflekterer barnevernpedagog Lisa på samfunnet som majoritet og klienten som minoritet. I tillegg er hun opptatt hvordan hjelpeapparatet kan hjelpe minoritetsgruppen så best som mulig.

”Norge som et stort samfunn, må forstå at vi får mennesker med stor bagasje, og hvordan man kan hjelpe dem best mulig.... da må vi ha et hjelpetiltak som hjelper dem, ikke bare kopiere vårt og si; du får pokker ta det”.

I tillegg til å være samfunnsrepresentant, er hun opptatt av det individuelle behovet hos klientene. Jeg hører en gjenglang av ”ønsker ikke å være så firkantet”, det kan være stemmen til det moralske dilemma som går igjen hos alle informantene. I følge Eriksen (1998), med

²⁴ **Konstruksjonsbærer** er en person som sammenfatter og uttrykker en konstruksjon. Personen blir et symbol for virkelighetsoppfatning (Steinar&Kjærstad 2001: 136).

rolleforventning og statuser i samfunnet bidrar det til systematiske maktforskjeller. Enkelte aktører er i stand til å utøve betydelig makt over andre, for eksempel en barnevernspedagog i møte med en minoritetsfamilie, vil ha en rolle sammensatt av regler og normer som er definert av samfunnet. Hva kan denne maktforskjellen føre til når terapeutene lar verdiene og følelsene ta over?

I dette kapitlet har jeg svart delvis på forskningsspørsmål; hvordan konstrueres forståelsen i møte med det flerkulturelle? Og hva skjer med fagpersoner ved interaksjon med det flerkulturelle? For å se på hvordan møtet påvirker informantene, skal jeg se nærmere på identitet.

4.4.1 Møte med andre kulturer påvirker min identitet

I dette kapitlet ønsker jeg å vise til informantenes beskrivelse og opplevelse av sin identitet. Alle informantene er opptatt av at deres identitet – selvopplevelse blir utfordret og påvirket i møte med personer med innvandrerbakgrunn. I denne sammenheng vil jeg som tidligere nevnt i kap.2.4 identitet blir omtalt som selve og selvopplevelse. Torsteinsson sier at selve er formbart, samt har en slags eksistens før en hver påvirkning. Jeg spurte informantene i hvor stor grad de føler de er flerkulturelle? Barnevernspedagog Lisa sier;

”Fra barndommen, da var det ikke noen fargede elever på min skole i hvert fall. Det er noe jeg har blitt, etter jeg har flyttet til Oslo, mer og mer kjent med flere nasjonaliteter. Jeg ønsker det er noe jeg hadde fått med meg fra barndommen.. Jeg tror, har du fått det med deg fra barndommen, har du vokst opp i Afrika eller vært sånn internasjonalt, så hadde du hatt mer forståelse for andre”.

Lisa tenker på seg selv som en kvinne med en annen kulturell påvirkning ville hatt muligheter til å framtre som flerkulturell. Samtidig tenker jeg hun hadde ikke vært en helt annen person. Jeg forstår identitet som noe som utvikles gjennom erfaring og møter med andre, samt er identitet i stadig forandring. Jeg tenker at det Lisa føler er at det er for seint å ha en optimal flerkulturell identitet. På en annen måte føler jeg Lisa knytter læring med ung alder. Dette kan ses i tråd med Sterns syn av selvbegrepet, blant annet at identiteten integrerer seg i tidlig levealder (Stern 1998). Videre forteller hun på grunn av utilstrekkelig kunnskap om flere kulturer, er hun er styrt av fordommer. Hun også gir uttrykk for utfordringer og vanskeligheter hun møter når hun skal bearbeide sine fordommer.

Hvilken historie er det Lisa forteller om seg selv? Hun snakker ut i fra diskurser om fordommer som styrer hennes forståelse av andre. Lisa knytter historien til sin identitet, spesielt til barndom. Dette er for si noe om hvor i hennes livslinje hun ble kjent med flere kulturer. Lisa selvoppfattelse som presenteres i historien, er i etterspørsel av det flerkulturelle individet. Når selve skapes i relasjon og i samhandling med andre (Torsteinsson 2000), samhandler Lisa med et viktig redskap for hva slags identitet hun former seg. Samtidig gjennom fortellinger viser hun hvem hun er, hvem hun ønsker å være og hvordan hun ønsker å handle for å oppnå sitt ønske. I tillegg legger jeg merke til at i dette utsagnet er Lisa ikke fargeblind lenger, hun snakker om at det ikke var ”*fargede elever*” i hennes skole fra barndommen. Er fargen en metafor på hvordan hun identifiserer seg?

På en annen side er informanten psykologen Maria av innvandrerbakgrunn, og opplever hennes etniske bakgrunn som en utfordring i hennes praksis. Brukergruppen kan ofte oppleve Maria som en samfunnsrepresentant som har forkastet sin opprinnelige etniske identitet. Samtidig opplever hun noen kvinner som kommer til senteret danner en venninne relasjon til henne, på grunn av de har en felles etnisk bakgrunn. Ved begge tilfeller opplever hun at hennes klienter legger vekt på at hun skal handle ut i fra den etniske identiteten og det gjør at hennes *personlige identitet* blir bortvist. I og med språket er kilden til selvoppfattelse (Anderson 2003), tenker jeg at bruk eller fraværet av morsmålet til Maria kan være med å styre hvordan hun blir opplevd av brukergruppen. Simmels syn som er tatt opp i kapittel 2.5, at jo mer gruppen føler seg truet, hvis det som er tilfelle, har klienten og Maria forskjellige forventninger i samspill med hverandre

En annen måte å se dette på er, kanskje Maria snakker om selvoppfattelse mens klientene referer til hennes etniske identitet. Sett at Maria handler fra en *kreolsk* eller *bindestrek-identitet* og møter en klient som handler ut i fra *ren-identitet*. Det vil være motsetninger selv om de har samme etnisk bakgrunn, fordi en som har valgt den rene identiteten, prøver å stenge blanding ute, forsøker den som har valgt bindestrek-identitet å leve etter begge kulturer men ikke samtidig. Mens med kreolsk identitet blir det blanding av kulturer etter ønske (Eriksen & Sajjad 2007:53-55).

Et annet perspektiv å diskutere Marias utsagn på er ved å ta hensyn til den profesjonelle diskursen som Maria er styrt av. Det kan handle om den profesjonelle identiteten, som hennes klienter setter under tvil. Kan det handle om at det er hennes etniske identitet som får klientene til å tvile på henne? Eller kan det handle i stor grad om Marias usikkerhet og

trygghet om hvilke kulturelle koder som skal praktiseres. Spesielt for hva som er akseptabelt i hennes arbeidsplass. Når kan hun/skal hun velge ”å være” norsk og når kan hun/skal hun ”være” av etnisk?

Boveileder Grete forteller om hennes identitet og hvordan hun opplever hennes identitet har utviklet seg over tid i arbeid med mennesker med innvandrerbakgrunn.

”Det er klart jeg har jobbet så pass lenge at jeg har brukt litt lang tid på å skjønne noen sånne koder. Og kanskje jeg har blitt fattigere på min egen opprinnelse. Det er noen ganger i også norske familier som jeg ikke helt skjønner og tenker hva som skjer her liksom.. Men det er klart, det å ha et felles språk og en felles referanse, det bygger på kommunikasjon. Det er ikke noe tvil om det. Men igjen er det viktig med det å dele det opp i ganske små kulturer”.

Grete beskriver selve som har endret seg, og som er påvirket av ny innlærte koder i møte med personer med innvandrerbakgrunn. Det kan oppfattes som om Grete opplever denne forandringen som positiv. Samtidig er hun bevisst på den etniske identiteten og selvet. Videre forstår jeg hun snakker ut ifra en diskurs om lojalitet til hennes etniske identitet. Hun opplever at det er ikke alltid hun forstår norsk-etniske familier, deretter prøver hun å rettferdiggjøre det med det er de kulturelle innfor familiesystemer som skaper forskjeller. Hun knytter selvopplevelse til kommunikasjon. Torsteinsson legger vekt på den narrative metaforen som en byggestein i forhold til selv-begrepet. En annen måte å forstå Gretes utsagn er at hennes identitet er i bevegelse, og hun uttrykker for å like og tenke på seg selv på andre måter. Det også gjenspeiler at tenkning rundt selve må inkludere de relasjonelle kontekstene som individet til en hver tid lever som en del av (Torsteinsson 2000).

Grete forteller også om hennes opplevelser og reaksjoner når hun blir kalt for rasist.

”Jeg ble kalt for rasist. Og det er ikke det jeg er, ’oh hjelp, hva er dette for noe, ikke sant? Jeg husker, jeg måtte jobbe så mye med å forklare han at det handlet om hans handling og ikke på grunn av hans opprinnelse... jeg ble veldig, veldig såret...”

Grete ønsker å framstå som en person som ikke er mot et flerkulturelt samfunn. Hun blir pålagt en diskurs om å være rasist, noe hun ikke klarer å identifisere seg med. Hun motbeviser den tolkende oppfattelsen av selve, og prøver å unngå en tolkende diskurs som rasistisk.

I den diskursen om at Grete fremstilles som rasist, blir Grete emosjonell. Måten hun håndterer anklagen er for å vise at hun er ikke rasist. Hun opplever ordet rasist som egenskap som man er Andersen (2007) anser den *relasjonelle*²⁵ og de *kroppslig*²⁶ viten eg den kroppslig

²⁵ Handler om å fornemme relasjoner til andre.

viten som de mest betydningsfulle vitensformer. På en annen side forstår jeg dette med Gergen og Gergen (2005) om at vi har ikke følelser, vi gjør dem. Følelser er ikke indre biologiske eller erfaringsmessige tilstander, men får sin mening gjennom å være en del av kulturelle mønstre for samhandling (ibid:78). Gretes utsagn ”oh hjelp hva er dette for noe..”, kan tilsvare det Andersen (2007) anser som kroppslig reaksjoner. Det omhandler at kroppen signaliserer noe med situasjonen som personen skal beskytte seg for, før sinne har forstått hva denne situasjonen gjelder.

Hva skjer når vi står overfor en situasjon der fornuften og følelsene ikke samsvarer med hverandre? Er det et moralsk dilemma eller kultursensitivitet vi blir styrt av? I neste kapittel skal jeg se nærmere på de dilemmaer som oppstår når terapeuten møter det flerkulturelle individet.

4.4.2 Det flerkulturelle dilemmaer

På den ene siden krever enhver stat at innbyggerne til en viss grad skal være kulturelt like, for at de skal kunne utvikle nasjonal tilhørighet og delta aktivt i samfunnsinstitusjoner. På den andre siden krever mange av statens innbyggere, spesielt etniske minoriteter, en rett til å være forskjellige på bestemte områder (Eriksen 2001). Hva skjer når forskjeller kommer i konflikt med retten til lik behandling? Hvordan reagerer vi når fornuft og følelser ikke samsvarer med hverandre? Er det moralskdilemma eller kultursensitivitet som er avgjørende for våre beslutninger i de profesjonelle valg?

Først skal jeg se på moralsk utvikling, dvs. hvordan vi bedømmer hva som er rett og galt. Woolfolk er opptatt av Lawrence Kohlberg moralsk teori som skiller mellom en rekke stadier og nivåer i individets moralske utvikling. Han har fått en rekke kritikk og har selv måttet gå inn å slå noen nivåer sammen. Jeg tar dette med for illustrerer individets moral i den sammenheng av den kognitive og den emosjonelle utviklingen. *Det prekonvensjonelle nivået* går på at individets vurderinger kun er basert på egne behov og oppfatninger. For eksempel man adlyder regler for å unngå straff, og belønningen som følger handlingen bestemmer hvordan individet oppfatter den. Dette forbinder jeg med det som er diskutert tidligere i undersøkelsen, informantenes profesjonalitet, de er samfunnsrepresentanter. Det er regler og instruksjoner som må følges. Det samme gjelder *det konvensjonelle nivået*, samfunnets

²⁶ Handler om sansene, det å fornemme fraøyeblikk til annen

forventninger og lovverket påvirker våre vurderinger. Her skal individets moral være god og handlingen skal behage og anerkjennes av andre. Videre skal det orienteres etter lov og orden, dvs. lovene er absolutte og autoriteter må respekteres, og den sosiale orden må opprettholdes.

Det postkonvensjonelle; her er individets vurderinger bygger abstrakte, mer personlige prinsipper og ikke nødvendigvis definert ved samfunnets lover. Moralen dreier seg om individets rettigheter og individets universelle etiske prinsipper til grunn for sine vurderinger. Hva er moralsk godt og rett defineres av individets samvittighet. Barnevernpedagog Lisa forteller at ofte må hun ta et oppgjør med sin samvittighet. Hun blant annet sier;

”Vi er redd for å kanskje, mer engstelig for å ta flere barn, fordi man må gå til det skrittet da... det alvorlige skrittet, å måtte plassere barn utenfor familie. Det er dilemma at for eksempel ikke har berbiske fosterhjem, man tenker mye rundt det”.

Er Lisa usikker på om hennes beslutninger er i tråd med etisk og moralsk beslutninger? Det kan også forstås som en usikkerhet på når kultursensivitet skal gjelde. Hun viser til en konkret dilemma hun opplever barnevern kan stå i og reflekterer rundt det. Hun legger mye vekt på kulturen og kulturidentitet, spesielt i hjem der barn skal plasseres. Jeg velger å forstå denne vurderingen som verdiladet der Lisa resulterer i større grad som medmenneske enn samfunnsrepresentant. Hennes holdninger kan ses som om å legge vekt på kontekst basert på det kulturelle. Med andre ord, barnet bør helst plasseres i en familie med samme etnisk bakgrunn for å styrke eller beholde sin etniske identitet. På en annen side velger jeg å se det med det Eriksen (2006) kaller for krysspress, situasjoner der motstridende identiteter forentes samtidig. For det første tenker jeg at Lisa ønsker å verne barnet for krysspress. Eller handler det om det faglige dilemma? Faglig kompetansen er med å avgjøre noen valg som er ment å være de riktige valgene. Det kan forstås slikt, at hun er opptatt av å ta valg som er best for barnet.

Lisa er følelsesmessig berørt for å ta det valget når hun skal plassere barnet utenfor familien. Slik jeg ser det kan det handle om det følelsesmessige engasjement i forhold til diskursene som styrer arbeidet hennes. Hun bruker ordet ”redd” og ”engstelig”, som jeg tenker er analog kommunikasjon²⁷. Lisas analog uttrykk kan være punktueringer av budskap om Lisas opptatthet av valgene hun foretar seg under plasseringer av barn med etnisk bakgrunn. Det

²⁷ Analog kommunikasjon gir seg eksempelvis uttrykk gjennom kroppsspråk og tonefall (Jensen 2007).

kan handle om hennes følelser, verdier og profesjonelle forventninger i en slik avgjørelse. I motsetning, forstår jeg biveileder Grete som mer opptatt av å handle faglig korrekt

”så skal man ikke legitimere type omsorgsvikt på grunn av aktuell bakgrunn, det er jeg også blitt veldig opptatt av. Det er en ting å være kultur-sensitiv, en annen ting er når det er greit å slå barna sine på en måte, for man kommer fra en kultur der det akseptert”.

Jeg opplever Gretes vurdering er lagt på noen andre verdier. Det kan innebære blant annet hennes konstruksjoner og verdensbilde. Samtidig tenker jeg at det kan handle om hennes tidligere erfaringer med hjelpeapparatets moralske dilemmaer. Her er Grete i en bevegelse mellom å være samfunnsrepresentant og medmenneske. Det kan virke som at gjennom erfaring har Grete tatt noen beslutninger som hun ikke vurderer som gode beslutninger. Hvordan håndterer hun slike dilemmaer? Videre i intervjuet gir hun uttrykk for dilemmaer som en del av frykten for å gå inn i det ukjente.

”Man må være tydelig i budskapet da.. men det er noen spørsmål som tvangsekteskap eller, noen tema må man være tydelig i. Vi skal bære på en standard tenker jeg...og ikke være redd for å gå inn i dialog. (pause) vi må være tydelig.... dette er et demokratisk land, man skal ha frihet til å utvikle seg..”.

Selv om hennes rolle som samfunnsrepresentant blir mer synlig her, gir hun en stemme som forteller om hennes verdier av viktigheten om hvordan hun skal ivareta barnets interesse. Hennes rolle som samfunnsrepresentant ønsker å bryte med ren-identitet og bygge på bindestrek-identitet. Samtidig er det en underliggende stemme i indre samhold ettersom det forekommer ytre press (Bøhn og Dypedahl 2009). Hun er opptatt av demokrati samtidig som hun føler det finnes holdninger som bryter med denne ideologien. Grete legger vekt på den sosialkonstruktivistisk tenkningen. Det å komme i dialog kan språket skape forandringer og felles punkter kan opprettholdes.

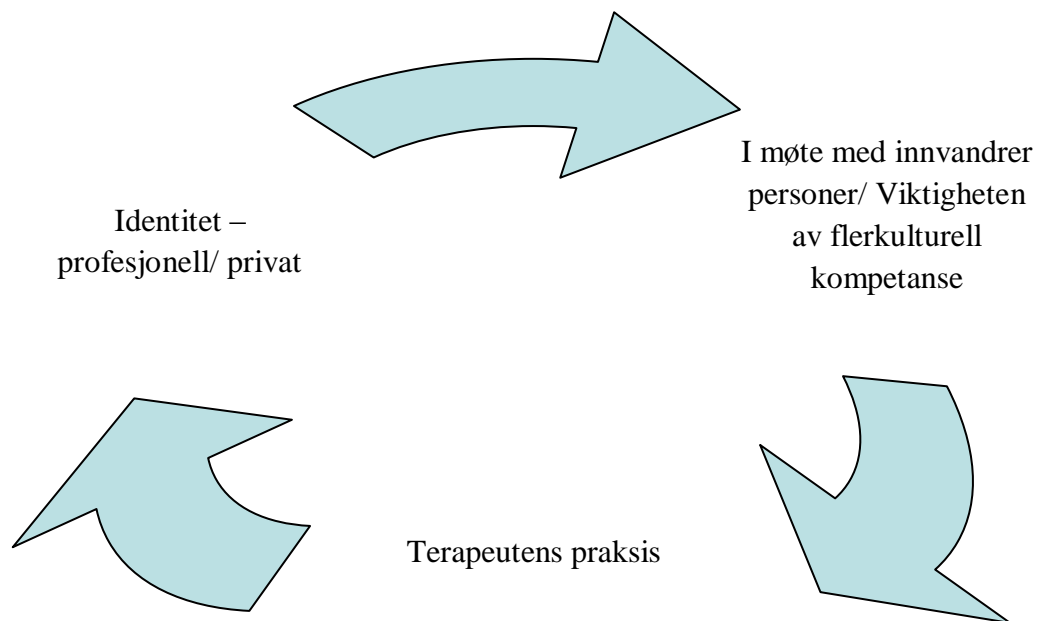
4.4.3 Oppsummering av del 3

Rolle og status i samfunnet kan være avgjørende for maktposisjonen (Eriksen 1998). Informantene uttrykker fagligkompetanse og kunnskap også kan være det som skaper skille. På samme tid er alle informantene bekymret for å oppfattes for å representere noe annet enn det de er. Både Barnevernpedagog Lisa og Biveileder Grete ønsker ikke å bli illustrert med diskurser som omhandler fordommer og rasisme. Maria er derimot utfordret i forhold til hennes etnisk-identitet. Hva gjør dette med informantene?

Jeg opplever biveileder Grete som mer friere enn de andre informantene. Mens hun ikke knytter historien om sin identitet som noe hun *er*, Lisa er opptatt av hvor annerledeshet det kunne ha vært dersom hun hadde en annen oppvekst. Sett fra, identitet kan forstås som relasjonell i prosess, psykologen Maria gir uttrykk for usikkerhet rundt hvem hun er i forhold til hvem er sammen med. Informantene har noen diskurser om seg selv og i det de møter andre motstridene diskurser kan det bli forstyrrende for deres selvopplevelse og sin profesjon. Alle informantene viser seg å være innenfor (Eriksen & Sajjad 2007) *bindestrek-identitet*, de ønsker å bygge bruer og finne noen fellesheter å ta utgangspunkt fra. I møte med klienter som tar i bruk *ren-identitet* blir de utfordret og relasjonene blir vanskelige å håndtere. Gjennom språket blir det representert noen ideer om hva slags person de er, og det tilsvarer ikke deres opplevelse av seg selv. Det er også spørsmål om dilemmaer både i identitets- og kulturelle forskjeller.

5 Oppsummering

Informantene peker på noen elementer som ligger til grunn for å få en bedre forståelse av det flerkulturelle individet, samtidig som det utfordrer deres posisjon, både profesjonelt og privat. I tillegg, undersøkelsen også presenterer noe bevisstgjøring rundt fordeler som ligger til grunn når profesjonelle møter klienter med innvandrer bakgrunn. Gjennom deres historier viser informantene interesse i en sirkulær prosess som jeg ikke hadde tatt i stor betraktning under utarbeidingen av forskningsspørsmål, samtidig kan det avklare noe av min indre dialog var opptatt av gjennom studiet; hvordan vi blir påvirket i samspill med det ukjente? Slik jeg viser i modellen under, er fagpersoner opptatt av å forstå innvandrer klienten ved å utvide sin flerkulturelle kompetanse. I praksisen blir samspill mellom fagpersoner og innvandrer klienten gjensidig og dermed påvirker dette terapeutens posisjon og identitet på godt og vondt.

Begge retningene blir brukt om hverandre i oppgaven. Og dette er på grunn av informantene bevegelse i sin praksis. Jeg forstår det slik; informantene beveger seg mellom det å være samfunnskonstruktivist og sosialkonstruktivist. Et eksempel på dette er presentert i kapittelet 5.1.

Møte med det ukjente

Det jeg synes å ha funnet, er at fagpersoner ønsker å møte innvandrere klienter med åpen sinn, i likhet med andre etnisk norske personer skal innvandrere bli tatt imot i hjelpeapparatet. Gjennom sosialisering prosess erstatter tidligere erfaring med nye og en nylæring inntar i vår måte å forstå menneskelighets spill (Eriksen 2001). I følge Eriksen kan individet ikke forklares uavhengig av kultur. Min oppfatning at det oppstår kombinasjon av nysgjerrighet og tålmodighet for det ukjente og nye erfaringer bidrar til å forandre våre for-forståelser.

Tre informanter representerer tre forskjellige forståelser for hvordan de opplever sine klienter i lys av kultur og individ.

Hva forteller barnevernspedagog Lisa? Ved bruk av en etisk og moralsk tolkning kan Lisas fortellinger forstås som at hun lar seg styre av kulturelle diskurser. Hun er blant annet opptatt hva kulturens betydning for individet. Jeg tenker det kan handle om viktigheten av å være kultur tydelig på grunn av det er barns rettigheter som er i fokus. Hvis det er slik, så handler

det om faglig diskusjon. Hva er best for barna?²⁸. En annen måte å forstå det, når det gjelder etiske og moralske diskurser er den individuelle forskjellen er svært viktig. Av erfaring, retningslinjer i fagfeltet kan lede fagpersoner til å utføre arbeidsoppgaver noe likt, men forskjellen ligger idet moralen og etikken trer inn hos den enkelte.

Jeg opplever Maria er den informanten som har dominerende kulturelle diskurser. Maria har en sterk tilknytning og viser selvsikkerhet på sin kompetanse, samtidig er hun farget av identifisering og kategorisering. Hvor kommer klienten i fra, i stedet hvem er klienten. Jeg undrer på kulturkompetanse og dets betydning. Kan kulturkompetanse forme fagperson til en allvitende? Maria er også opptatt av hvilken samfunnsstruktur klienten kommer fra. Blant annet er familietilhørighet, familiestruktur og dets posisjonering i samfunnet er med å forme våre diskurser om hvordan individ skal markeres i samfunnet.

I motsetning til Lisa og Maria viser boveileder Grete tendens til å være opptatt av familien og ikke den kulturelle bakgrunn. Jeg opplever Grete definerer kultur begrepet annerledes enn de andre informantene. Hun beveger seg fra et samfunnsnivå til familienivå og gir sin tolkning innenfor Munchins subsystemer²⁹. Videre bruker hun klasse som et redskap for å henviser til viktigheten av inkludering og likeverd av samfunnsmedlemmer. På samme tid kan dette forstås som om at Grete egentlig snakker om opptatthet at alle samfunnsmedlemmer må ha tilhørighet i klasseinndeling. Hun er den eneste informanten som legger vekt på økonomi som en variabel i hennes opplevelse av innvandrere familier. Hvis det er slik, familiestrukturen i fokus og forkaste kulturen, hvilke ulemper kan det medføre? Gretes ”forkastelse” av kulturperspektivet kan være grunn til vanskeligheter for å treffe fellespunkter med hennes brukergruppe. Blant annet spør hun om hvordan klare å ha så mange barn – fra et økonomisk perspektiv, mens klienten svarer med diskurser som er normativladet. Jeg tenker, ja vi må se på kultur for å bedre forstå det flerkulturelle individet.

Hvordan informantene tolker sine opplevelser kan først og fremst handle om deres definering av *kultur*, *individ* og *klasse*. Hvis det er slik, så kan det handle om i hvor stor grad er skillen mellom kultur og individ i tillegg klasse og dets betydning. Jeg tenker i Norge har vi et samfunn som ikke legger vekt på stor betydning av klasseskille, men heller bygger på

²⁸ Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992

²⁹ Subsystem er delt i tre deler; 1.parsystemet, foreldresystemet og søskensystemet (Minuchin, Nichols og lee 2007).

utdanning og meritter, i motsetning til andre land der innvandrerguppen kommer fra. Derfor kan klasse definering hos innvandrergupper være annerledes enn det vi er vant med.

At makt forekommer i alle sosiale forhold, (Foucault sitert i Lundby 2003) er ikke noe tvil om. I likehet med Foucault syn på makt, viser informantene tendens til både positiv og negativ bruk av makt. Det som vises å være felles for informantene, kunnskap refereres som makt. Fagpersoner fremheves med høyere posisjon enn klientgruppen.

”Vi skal jo hele tiden være eksperter”

Harlene Anderson er opptatt av hva terapeutens posisjon skal gå ut på og hvilke hensikter terapien skal ha (2003). Hva skal til for å skape forandring og hvem skal inngå i terapirommet for å skape denne forandringen. Informantene forteller om deres bruk av ikke-vitende posisjon for å unngå kultur som overgeneralisering. Slik jeg forsår noen av funnene i denne delen av oppgaven, det som viser seg felles hos alle informantene er å uttrykke seg fagligkorrekt. Hva skal denne diskursen være god for, terapeuten eller klienten? Som jeg viser nedover så er det ikke alltid sammenheng innenfor denne fagligkorrekten.

Informantene er dominert av det som skal være fagligkorrekt, klienten er ekspert i sitt eget liv. På den ene siden uttrykker både barnevernpedagog Lisa og psykolog Maria tolkninger som fremhever fagpersoner som eksperter. Den fagligkompetanse får en maktfullrolle. I tillegg til å bevege seg mellom ekspert og ikke-ekspert rolle, beveger informantene seg også i terrenget som samfunnsrepresentant. På en annen side opplever jeg boveileder Grete også beveger seg mellom ekspert og ikke-ekspert rollen, men hun er den som ikke i stor grad anser seg selv som ekspert i samspill med innvandrere klienter. Hun er også den som er mest opptatt av å uttrykke sine følelser og kroppslige reaksjoner. Hvis det er slik som Andersen (2005) anser kroppslig viten sammen med tre andre former for viten, benyttes for å orientere oss i verden, hvordan kan dette forstås? Er boveileder Grete en bedre hjelper ved å være bevisst og opptatt av hennes følelser og kroppslige reaksjoner. Jeg resonnerer om at viktigheten av selvanerkjennelse er en åpning til anerkjennelse av andre. Å lytte til sine følelser, erkjenne sine mangler kan skape trygghet i møte med andre. En annen måte å se denne essensen på er til Lisas og Marias forsvar, muligens har de brukt analog³⁰ kommunikasjon som jeg ikke

³⁰ Analog kommunikasjon gir seg eksempelvis uttrykk gjennom kroppsspråk og tonefall (Jensen 2007).

fanget har opp. Et særtegn ved analog kommunikasjon er at den er *mangetydig* (Jensen 2007:63), kroppsspråk blir oversatt til kategorier.

Hva innebærer det å være fagperson?

I siste delen av analyse kapittelet, er det en svak skille mellom rolle, fagligkompetanse, kunnskap og makt. På samme tid er alle informantene bekymret for å bli oppfattet for å være representanter for noe annet enn det de representerer. Dette påvirker deres rolle, og valgbeslutninger blir ladet av dilemmaer.

Både barnevernpedagog Lisa og biveileder Grete tar avstand fra fordomsfulle og eller rasistiske diskurser. Likevel oppfatter de at de blir møtt med skeptiske holdninger. Psykologen Maria opplever ikke dette i møte med innvandrere klienter, men hun blir utfordret i forhold til hennes etnisk-identitet.

Funnene viser at informantene opplever identiteten sin forskjellig. Informantene har noen diskurser om seg selv og i det de møter andre motstridene diskurser kan det bli forstyrrende for deres selvopplevelse. Barnevernpedagog Lisa opplever sin identitet som mer knyttet til innlært læring fra barndom, samtidig viser hun interesse og motivasjon til å utvikle hennes identitet med å være i større grad i interaksjon med det flerkulturelle. På en annen siden er Boveileder Grete bevegelig i sin opplevelse av identitet, hun tolker hennes selve som i stadig forandring avhengig av kontekst. Hun gir også uttrykk av å være positiv til å oppleve seg selv på flere måter samtidig. På en annen side, psykologen Maria gir uttrykk for usikkerhet rundt hvem hun er i forhold til hvem hun er sammen med. I likhet med Lisa, knytter Maria historier til sin selvoppfattelse, som noe hun *er*.

I det informantene snakker om dilemmaer og håndtering av dilemma, kommer de analog kommunikasjon tydelig frem. Felles for informantene bruker de, ordet *frykt* når de snakker om dilemmaer de møter i sin praksis. Det kan være uttrykk om bekymring som oppstår i det flerkulturelle møte. Jeg opplever det også som behov for å snakke om utfordringer på en åpen måte.

5.1 "Jeg er fargeblind"

Jeg ønsker å representere det jeg anser som et interessant funn. Ikke så overraskende påvirker flerkulturelle møter fagpersoner i like stor grad som de påvirker klienten. Kulturkompetanse viser seg å være et viktig element i informantenes forståelse av møtet.

Hylland Eriksen (2001) påpeker at identitet er en dynamisk størrelse med kontinuerlig muligheter for forandringer. I likhet er Magelssen (2008) opptatt av at nyansering av selvbilde, er ikke alltid identisk størrelse. For mange kan bilde av dem, deres sosiale identitet, endres dramatisk ved for eksempel å gå fra et samfunn der han/hun er et respektert medlem, til et samfunn der han/hun så vidt blir tolerert. Dette kan ha betydning for identitetsopplevelse. Jeg velger å se dette i de diskursene informantene formidlet i samtalen. Barnevernpedagogen Lisa forteller at ofte blir hennes verdier og troverdighet satt under vurderinger. Hun opplever seg selv som en respektabel dame med gode verdier, men noen ganger i møte med familier med flerkulturell bakgrunn blir hun ikke definert innenfor de rammene hun selv identifiserer seg. Hun illustrerer det slik;

"ja, jeg er engstelig av å bli møtt av 'hvem du er og sånn?'.. ikke sant? Det møter jeg mye av, hvor er det du står hen? Og klart de er mer engstelig og de tror: "vil du at vi skal skilles, skal gå på fest og ut å drikke eller?... Altså der er du mer en norsk dame, du er jo blond og.. ikke sant? (ler) de prøver å teste hvor du står sånn etisk og moralsk sett. Det møter jeg oftere i innvandrers familier, enn i etnisk norske".

Hun forteller om følelsen av engstelse når hun møter noen familier med innvandrerbakgrunn. Hva kan denne engstelsen bety? Det kan handle om gjenklang av diskursen om moral og verdier. Det kan være engstelse om å bli oppfattet som et dårlig menneske som ønsker andre vondt. Det kan også være bekymring for å bli sett som uprofesjonell og bekymring for misstillit og hindringer for å gjennomføre sine arbeidsoppgaver. Når det gjelder familien, kan uttrykk for en uønsket oppløsning av familien gjenspeiles tilbake på Lisas verdier.

Lisa beveger seg mellom den etnisk- og selv- identitet. Slik jeg inkluderte i kapittel 2.4 representerer etnisk- eller sosial- identitet gruppe tilhørighet der noen er inkludert mens andre er ekskludert. Samtidig kan slike kommunikative relasjoner fører til fordømmer og distanse. Slik Eriksen forklarer det, kan slike diskurser føre til *fjernkultur* eller *fremmedkultur*³¹ der utseende og antatt klasse tilhørighet og kultur begrenser gruppetilhørighet.

³¹ Fjernkultur eller fremmed kultur skildrer lite kultur, men mye å gjøre med utseende og antatt klasse tilhørighet.

Jeg velger å se dette som gjensidighet i møtet med det flerkulturelle. I kapittel 4.2.1 diskuterte jeg informantene som forteller om deres tidligere syn på innvandrergruppe og hvordan forståelsen av gruppen hadde endret seg etter informantene kom mer i kontakt med gruppen. I dette tilfelle er det klientens perspektiv som er i fokus for å få en større tilgang til informantenes fortellinger og forståelse. Hva kan fagpersonen lære ved å forstå individet med å sette seg i deres ståsted? Sett fra en annen synsvinkel, klientene kjenner ikke til det norske etniske leve normer og moral. Deres erfaringer har gitt dem fordommer og for-forståelser som terapeuten synes er generaliserbare og feilaktige. Jeg legger merke til at det er Lisa som er opptatt av farger, først sier hun at hun er fargeblind, deretter opplever hun klienten definerer henne som blond. Eller skal jeg forstå det slik at Lisa er ”fargeblind”, men klienten derimot ser farger?

Dette har vi også sett tidligere i oppgaven, at fagpersoner er opptatt av å være faglig korrekte. Men det mangler en refleksjon i at en selv har for forståelser/fordommer om at andre har fordommer om seg selv.

5.2 Videre problemstillinger

Hovedessensen i oppgaven er at informantene beveger seg mellom perspektivet kultur og individ, mellom ekspert og ikke ekspert, mellom samfunnsrepresentant og sosialkonstruktivist. Jeg ser denne bevegelsen som en naturlig handling i og med at angår samspill med andre mennesker. Samtidig er det en bevegelse som er viktig å ha et reflektert forhold til.

Systemisk i egen refleksjon i det flerkulturelle møte. I det hvordan man skaper og trener opp balanse mellom å bevege seg i de forskjellige sider å se det flerkulturelle.

Derimot noe som ikke er dypere belyst i oppgaven, men kan være et viktigere videre arbeid innefor forskning på familierapi er klasse perspektiv i møte det med flerkulturelle. Blant annet; hvordan familiens underordnede klasse og status kan hindre rettigheter i møte med hjelpeapparatet? Også som tidligere nevnt i oppgaven, i og med Norge er et flerkulturelt samfunn, bør utdanninga i familierapi og systemisktenkning skape rom for åpne diskusjoner og refleksjoner rund flerkulturelle tema. Jeg personlig tror, å være terapeut i en flerkulturell familie kan være mer utfordrende enn dersom familien er etnisk norsk. Og det er en av

grunnene til at jeg finner det svært spennende å jobbe med familier fra andre kulturer enn min egen.

5.3 Noen erfaringer og selvrefleksjon

Undersøkelsen har gitt meg mange svar, ikke alt er med tråd med det jeg selv tenkte før undersøkelsen. Det har vært spennende å gå i en slik materiale med bruk av IPA-metoden, en metode som jeg kjente svært lite til før undersøkelsen kom i gang. Jeg opplevde, analysen var i gang før jeg var godt nok kjent med IPA.

Det har vært en utrolig læringsprosess, og jeg kan fastslå at jeg vet mer nå enn da jeg startet. Både i forhold til metode og teori. Jeg husker mitt første intervju med barnevernpedagog Lisa ga meg en følelse av usikkerhet. Det var følelse av at jeg ikke hadde fått svar på det jeg leitet etter. Per i dag synes jeg det er morsom å tenke tilbake, jeg hadde forventning om at klart og tydelig skulle informantene dele med meg hovedessensene. Jeg også har vært fortvilet over at jeg ikke hadde tilstrekkelig nok med datamaterial. Derimot kan jeg se at datamateriale er tilstrekkelig og kunne sikkert brukt mer av det. Grunnen til denne observasjonen kan handle om min akselererte kompetanse og på hvordan behandle datamateriale, jeg er mer kjent med metode nå enn tidligere. Sett fra et fenomenologisk syn – jeg har gått fra å beskrive enkelte fenomener til å søke etter deres allmenne vesen – fra å tenke til å se.

At jeg har høyere kunnskaps- og forståelses og refleksjons- nivå nå enn tidligere, også ser jeg når jeg leser min oppgave. Min formening er at det er nå jeg kan skrive en masteroppgave, for ett år siden hadde jeg lite kunnskap om dette. Samtidig tenker jeg det er nødvendig å gå gjennom en slik prosess nettopp for å lære.

Kritikk mot min undersøkelse er, tross for tidsbegrensning og omfang av hva jeg kan skrive om, har jeg valgt å gå inn i noen vide tema; kultur, individ, klasse og identitet. Samtidig tenker jeg en master oppgave gir akkurat slike utfordringer. Det handler om å finne balanse mellom hva jeg vil inkludere og hva jeg bør inkludere i undersøkelsen. Også evnen til å kombinere både skriving og refleksjon, blir utfordret i en slik prosess.

LITTERATURLISTE

VEDLEGG

Vedlegg 1: Informasjonsbrev Og Samtykkeerklæring

Vedlegg 2: Intervjuguide

Vedlegg 3: Eksempel på datainnsamling

Vedlegg 4: Godkjenning av NSD

LITTERATURLISTE

Al-Araki, M (2007). *Et verktøy for god kommunikasjon mellom mennesker*. Oslo: Cappelen Forlag AS.

Andersen, T. (2007). *Reflekterende prosesser: Samtaler om samtaler om samtalerne*. Dansk psykologiske Forlag. 3.utgave, 3.opplag.

Anderson, H. (2003). *Samtale, sprog og terapi – et postmoderne perspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag.

Bagge, R. (2007). *Refleksjoner omkring en "ikkevitende posisjon"*. Fokus på Familien nr.2 2007.

Brandth, B. og Moxnes, K. (2004). *Familie for tiden – stabilitet og forandring*. Tangen: TanoAschehoug. 3opplag

Blom, S (2009) *Holdninger til innvandrere og innvandring 2009*. Statistisk sentralbyrå Oslo-Kongsvinger. URL:
http://www.ssb.no/emner/00/01/30/rapp_hold_innv/rapp_201056/rapp_201056.pdf (Lest 14. mai 2010).

Bøhn, H. og Dypedahl, M. (2009). *Veien til interkulturell kompetanse*. Bergen: Fagforlaget AS og Vigmontad & Bjørke.

Døving, C. A. (2009). *Integrering. Teori og empiri*. Oslo: Pax Forlag.

Eriksen, T.H og Sajjad, T.A (2007). *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal Akademisk. 5 utgave.

Eriksen, T.H og Sørheim, T.A (2006). *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal Akademisk. 4 utgave.

Eriksen, T.H (2001). *Flerkulturell forståelse*. Oslo, Universitetsforlaget. 2 utgave.

Eriksen, T. H., H (1996). *Kampen om fortiden*. Et essay om myter, identitet og politikk. Oslo. Aschehoug & Co.

Spinelli, E. (2005). *The interpreted world. An intruduction to phenomenological psychology*. London: SAGE Publications Ltd. 2 edition.

Frønes I. og Strømme, H. (2010). *Risiko og marginalisering. Norske barns levekår i kunnskapssamfunnet*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag.

Gergen, J.K og Gergen, M. (2005). *Sosial Kontruktion ind i samtalen*. Dansk Psykologisk Forlag.

Hårtveit, Hog Jensen, P. (2004). *Familien – pluss en*. Oslo: Universitetsforlaget. 2 utgave.

Jensen, P. (2007). *Ansikt til ansikt*. Gyldendal Norsk Folag. 7 opplag.

Jerlang, E. (2009). *Udviklingspsykologiske teorier*. København, Nordisk Forlag AS. 3 udgave

Johannesen, A., Tufte, P.A og Kristoffersen, L. (2004). *Introduksjon til samfunnsvitenskaplig metode*. Abstrakt forlag AS. 2 utgave.

Kjeldstadli, K. (2008): *Sammensatte samfunn. Innvandring og inkludering*. Oslo. Pax Forlag A/S.

Kleven, H. Ingemann (1998). *Klassesamfunnet*. Gyldendal Norsk Folag

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk. 2 utgave.

Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992.

Lundby, G. (2003). *Historier og terapi – Om narrativer, konstruksjonisme og nyskriving av historier*. Oslo: Tano Aschehoug. 3 opplag.

Magelssen, R. (2008). *Kultursensitivitet. Om å finne likhetene i forskjellene*. Oslo: Akribe AS. 2 utgave.

Minuchin, S., Nichols, M. P., Lee Wai-Young (2007). *Assessing Families and Couples. From Symptom to System*. Pearson Education, Inc.

NOU 2002. *12 rettslige vern mot etnisk diskriminering*. Regjeringen.no, URL: <http://www.regjeringen.no/Rpub/OTP/20042005/033/PDFS/OTP200420050033000DDDPDF S.pdf> (Lest 05. juni 2011).

Nylehn, B. og Støkken, A. M (reg). (2002). *De profesjonelle – relasjoner, identitet og utdanning*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Seikkula, J. (2008). *Nettverksdialoger*. Oslo: Universitetsforlaget.

Smith, A.S, Lower, P. og Larkin, M. (2009). *Interpretative Phenomenological Analysis. Theory, Method and Research*. London: SAGE Publications Ltd.

Statistisk sentralbyrå (2010). URL: <http://www.ssb.no/innvandring/> (Lest 04. oktober 2010).

Stern, N.D (1998). *The interpersonal world of the infant. A view from psychoanalysis and developmental psychology*. London: Karnac Books.

Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget. 3 utgave.

Torbjørnsrud, B. og Engebrigtsen, A. (1995). *Norge som flerkulturelt samfunn. Et undervisningsopplegg*. Kommunaldepartementet, Utlendingsdirektoratet.

Torsteinsson, V. Wie (2000): *Samspill og opplevelse – Nye veier i relasjonsorienterte terapier*. Johnsen, A., Sundet, R. og Wie Thorsteinsson, V. (red.), Oslo: Forfatterne og Tano Aschehoug.

Utviklingstrekkrapport 2009: *Mangfold i helsetjenestene – er vi gode nok?* Helsedirektoratet, URL:http://www.helsedirektoratet.no/fagnytt/utviklingstrekkrapport_2009_mangfold_i_hels_tjenestene_er_vi_gode_nok_426174 (Lest 08. september 2011)

Veileder til utredningsinstruksen. Likestillingsmessige konsekvenser for personer med innvandrerbakgrunn, samer og nasjonale minoriteter. (2007). Arbeid- og inkluderingsdepartementet (AID),

URL:http://www.regjeringen.no/Upload/AID/publikasjoner/veiledninger_og_brosjyrer/2007/veileder_utredningsinstruks_2007.pdf (lest 06. mars 2011).

Watzlawick, P., Weakland, J., Fisch, R. (1996) *Forandring. Prinsipper for hvordan problemer oppstår og hvordan de løses*. Gyldendal Norsk Forlag

Watzlawick, P. (1967) *Pragmatics of Human Communication*, Norton & Company

Woolfolk, A. (2004). *Pedagogisk psykologi*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.

Ølgaard, B. (2004). *Kommunikasjon og økomentale systemer – en introduksjon til Gregory Batesons forfatterskab*. København: Akademisk Forlag AS og Bent Ølgaard. 3. utgave.

VEDLEGG 1

Nabiha Aissaoui

Linderudsletta 5b

0593 Oslo

nabiis@hotmail.com

Tlf. 98066836

Oslo, 01.09.2009

Til aktuelle fagpersoner

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med masteroppgave

Mitt navn er Nabiha Aissaoui og jeg er masterstudent i Familieterapi, Strukturell og Systemisk tenkning ved Diakonhøgskole i Oslo. Jeg holder for tiden på med den avsluttende masteravhandlingen. Temaet for oppgaven er *I møte med klienten, klienter med flerkulturell bakgrunn*. Jeg ønsker å se på hvordan klienter med flerkulturell bakgrunn blir møtt av fagpersoner i forskjellige etater. Oppgavens arbeidstittel er *I møte med innvandrere personer/familier*. Hovedfokus for oppgaven ligger i hvordan denne gruppen blir tatt imot og behandlet i løpe av en eller flere samtaler.

For å finne ut dette ønsker jeg å intervju 3-6 mennesker med fagkompetanse innen arbeid med personer med flerkulturellbakgrunn. Spørsmålene i intervjuet vil fokusere på første møte med den gruppe, samt refleksjoner rundt ens eget engasjement. Det vil benyttes båndopptager ved intervjuet, samtidig som jeg vil ta notater. Intervjuet vil vare rundt en time og hvor intervjuet gjennomføres blir vi enige om sammen.

Det er helt frivillig å delta og du har mulighet til å trekke deg på et hvilket som helst tidspunkt, uten noen nærmere forklaring. Dersom du trekker deg, vil alle innsamlede data

destrueres. Alle opplysninger vil behandles konfidensielt og alle anonymiseres. Det betyr at ingen enkeltperson vil kunne kjenne seg igjen i den endelige avhandlingen. Videre vil alle opplysninger etter at oppgaven er avsluttet våren 2011 destrueres. Informasjonen vil under hele arbeidet oppbevares innelåst, slik at ingen andre enn jeg har tilgang på dem og de innsamlede data vil kun arbeides med på min private pc.

Dersom du har lyst til å delta i intervju, er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sender den til meg. Om det er noe du lurer på, kan jeg kontaktes på mobil **980 66 836** eller per mail: nabiais@hotmail.com Du kan også kontakte min veileder Erik leinum: 952 79 123³²

Studien er meldt til, og venter svar på godkjenning av, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Med vennlig hilsen

Nabiha Aissaoui

³² I begynnelsen av undersøkelsen fikk jeg tildelt en annen veileder, Heidi Larsgaard har jeg hatt som veileder i det siste året.

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt og lest informasjon om studien i Master i Familie Terapi, *I møte med personer/familier med flerkulturellbakgrunn*. Og ønsker å stille på intervju

Navn på deltaker

Dato

Nabiha Aissaoui

Dato

VEDLEGG 2

Intervjuguide

Innledning

- Presentere meg selv; om meg selv, min praksis og utdanninga.
- Gjenta formålet med undersøkelsen og begrunnelse for valg av informanter.
- Informerer om oppbevaring av datainnsamling og garanterer anonymisering.
- Informerer om retten til å avbryte intervjuet når som helst og retten til å trekke seg ved ønske.
- Eventuelt spørsmål av informanten

Spørsmål til intervjuet:

FORSKNINGSTEMA

INTERVJUSPØRSMÅL

<i>"overordnet spørsmål"</i>	<ol style="list-style-type: none">1. Hva jobber du med og hvor lenge har du jobber med dette?2. har du/jobber du med mange familier med innvandrerbakgrunn?
<i>Kontekst</i> <i>Kartlegging</i>	<ol style="list-style-type: none">1. Hvordan kartlegger du en familie som har en flerkulturell bakgrunn?2. På hvilken måte iscenesetter og konstruerer møte når du skal møte en familie med innvandrerbakgrunn? <i>- i fht. Språk/tolk, kjennskap til kultur, kjønn (hvem som deltar etc.)</i>3. Hva forventer du deg i fht. Første

	<p>møte med familier/personer med innvandrerbakgrunn?</p> <p>4. Hvilken tanker og forventninger tar du deg inn i dette møtet?</p> <p>- Ut i fra: <i>etnisk gruppe, forholdene rundt: utdannelse, størrelsen på familien etc.</i></p>
<p><i>Fagpersonens konstruksjoner om sin forståelse av innvandrergruppen og forskjellene mellom dem og etnisk norsk.</i></p> <p><i>Terapeut – klient relasjon</i></p>	<p>1. Hva er forskjeller og likheter mellom møte med en etnisk norsk og en innvandrer familie?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Blir informasjonen formidlet på samme måte? - Opplever du at informasjonen blir mottatt på lik linje med en etnisk norsk familie? <i>Hvorfor?</i> - Hva gjør du annerledes for å nå fram til fram til klienter som har etniskbakgrunn?
<p><i>For-forståelser</i></p> <p><i>Samspill</i></p> <p><i>Relasjon</i></p>	<p>1. Hvilken tanker gjør du deg etter samtale med innvandrer klienter.</p> <ul style="list-style-type: none"> - opplever du, du har lært noe nytt om andre kulturer? - Får du innblikk i hvordan denne etniske gruppen lever? - Og hvilken tanker gjør du rundt dette? - Hvordan tenker du rundt de erfaringer du har fra tidligere og de nye erfaringer som oppstår? - Ville du bruke nye opplevelser for å forstå en annen familie?

<i>Refleksjon om refleksjonsevne</i>	<p>1. Hvordan opplever du refleksjon hos dine klienter med innvandrerbakgrunn?</p> <p>- hva er forskjellen mellom klienter med etnisk norsk og flerkulturell bakgrunn?</p>
	<p>1. Hva kan gjøres annerledes i arbeid med denne gruppen?</p> <p>- er det viktig å forstå deres bakgrunn/røtter – normer/verdier/ kultur osv?</p> <p>- er det viktig å forstå deres historie fullt ut, før eventuelt begynne å sette noe form for tiltak?</p>
<i>Informantens opptatthet</i>	<p>1. Hva har du lyst å tilføye/ noe du ikke fikk snakket om som du føler er opptatt av i din praksis?</p>

Husk: ved et intervju så bør jeg gi informanten flere valg muligheter og ikke låse spørsmål/svar. Eks. underspørsmål kan stilles på tur eller sammen. Det viktigste er og nå et åpent samtale.

VEDLEGG 3

<u>Tanker</u>		<u>Temaer</u>
<p>Jeg skynder meg på med spørsmål</p> <p>Pga. min usikre situasjon, mange spørsmål stilles om gangen..</p> <p>Svært lite med pauser.jeg kan høre meg selv stresse..</p> <p>For mange spørsmål..</p>	<p>Inter: kan du fortelle hva du er utdannet som og hva du jobber med.</p> <p>A: Ja, jeg er sosionom og jobber i barnevernstjenesten nå i åtte år.</p> <p>Int.: er det sånn at du har jobbet og jobber med mange familier med innvandrerbakgrunn?</p> <p>A: Ja, mange ja</p> <p>Int: er det bare her i bydelen eller andre steder også</p> <p>A: hehehe..bare her i bydelen</p> <p>Int: kan du fortelle litt om hvordan det har vært å jobbe med denne gruppen? Er det interessant, er et utfordrende, er det..hva som har gjort at du jobber med denne gruppen?</p> <p>A: jobber i en bydel med flerkulturelt innbyggere med forskjellige kulturer..</p> <p>Int: mmm..mm</p> <p>A: ..det gjenspeiler mine klienter også, det er mangfoldig, fra mange mange land</p> <p>Int: mm..mm</p> <p>Int: så det er helt tilfeldig at man..at du jobber med familier med innvandrerbakgrunn, det er ikke..et bestemt</p> <p>A: det er tilfeldig og det varierer alt fra folk fra Somalia til Marokko..Ja det er fra hele verden..det er like normalt som å jobbe med en norskfamilie ellers.</p> <p>Int: mm..mm..ehhh hvis du skulle hatt et møte med en familie med innvandrerbakgrunn, hva er det som du forventer deg med det første møte med denne familien..ehh..å da tenker jeg på dette her med dine tanke rom hvordan denne familien vil være eh..vil du ha en for-forståelse før du møter dem eller vil du møte dem med et åpen sinn.</p> <p>A: i hver sak burde du møte klienter der de er. Ikke sant..</p> <p>Int: ja..</p> <p>A: det er alltid fordel å vite litt om ulike kulturer, ulike historikk, innvandrer historikk og sånt noe, men det får du gjerne i møte.. men hos oss i Bnv er bekymringsmelding er utgangspunkt i det første møte. Så det er jo ifht. barnets problematikk i forhold til den meldingen som kommer så er det jo, du legger opp samtalen i forhold til det. Det spiller ikke noe rolle om de kommer fra Somalia eller Italia eller hehehe..ikke sant, det er barnets interesse vi jobber med.. men jeg tror det er en oppfatning kanskje i innvandremiljøer og at vi på en måte ikke jobber likt med dem, som med etnisk-norske At vi har den forståelsen som</p>	<p>Overordnet spørsmål</p> <p>Ikke-vitende posisjon</p>

<p>Inte nynner bekreftende.. Irriterende</p>	<p>trengs i bredden og dybden av barn med minoritetsbakgrunn..eh.. jeg tror det er sånn så det der er.. vi som 'viter' ..hehe.. eller vi som er fra hehhe...(litt uklart)...tror ikke de opplever at vi ikke vil forstå..de tor heller spesielle kontra andre..og..det viser seg at er jo ikke, ikke sant. Alle familier er unike. Så det er vår oppgave å forstå barnet i familien, og i kulturen og i den religionen de tilhører. Uansett. Og det kan være veldig forskjellig når du jobber med ulike minoriteter..ikke sant? Og det er jo forskjellig innvandrere i Norge og, ikke sant?..det er å ha barnets perspektivet og sett seg og forstå den familien. Men klart, når du har jobbe i mange år med ulike minoritetsgrupper, så er det en fordel å ha erfaring og være kjent med ulike kulturer, men likevel er hver familie vil være minoritet unik, ikke sant?. Så.(...)</p> <p>det går opp får familien 'men du skjønner jo'.. og de blir sjokkert over at jeg skjønner: hvordan det er å være Irakisk i Norge? Som et eksempel da, eller en somalier i Norge. Sånn på en måte blir livsnært (...) de tror at vi ikke kan forstå deres kultur og livsstil...</p> <p>Int: avbryter med spørsmål.. (virker som om jeg har dårlig tid).</p> <p>Int: ja..ja.. Så med andre ord det er de som kommer med sin for-forståelse? Det er de som kommer med en slags..ehh..</p>	<p>Ekspert rollen</p>
<p>Inter nynner bekreftende i en lang sammenheng</p>	<p>Int: Ja, jeg tror det. Jeg forstår det, for de er veldig usikre. Og et er klart å være minoritet i et stort samfunn og når det er en representant fra dette store samfunnet, skal komme inn og hjelpe dem, det er jo skummelt uansett hvilken minoritet du er. Om du er samisk eller berbisk. Fordi det er, de har unike måter å leve på. Så er det jo, jeg forstår at skepsism er da stor. At jeg er ikke samer, at jeg er ikke berber og at jeg ikke kan da hjelpe dem. Jeg forstår det. Da kan du kanskje intervju familien..hehe.. (laus prat om oppgaven)... Og det går nok rykter i ulike miljøer at barnevernet er kanskje strengere enn andre, ikke sant?, fordi de ikke har nok forståelse for kulturen. Men jeg har også opplevelse av motsatt jeg. At de venter for lenge. At vi er for redde for å gå inn for.. kanskje..eller.. altså.. det kan være begge veier. Tenker jeg. Ikke sant? Vi er redd for å..kanskje.. mer engstelig for å ta flere barn, fordi man må gå til det skrittet da...det alvorlige skrittet, å måtte plassere barn utenfor en familie.</p>	
<p>Mer rom for pauser</p>		<p>Engstelse/ føleleser/ kroppslig</p>

VEDLEGG 4

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Anne Øfsti
Diakonhjemmet Høgskole AS
Postboks 184 Vinderen
0319 OSLO

Vår dato: 25.05.2010

Vår ref: 24184 / 2 / LMR

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 05.04.2010. Meldingen gjelder prosjektet:

24184	<i>Fagpersoner i møte med innvandrerfamilier - et møte basert på egen for-forståelse eller et gjensidig møte?</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Diakonhjemmet Høgskole AS, ved institusjonens overste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Anne Øfsti</i>
Student	<i>Nabiha Aissaoui</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

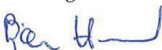
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, vedlagte prosjektvurdering - kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.06.2011, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Linn-Merethe Rød

Kontaktperson: Linn-Merethe Rød tlf: 55 58 89 11
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Nabiha Aissaoui, Linderudsletta 5b, 0593 OSLO

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

